

Jacek Kaniewski

Sejmiki koronne

wobec problemów wewnętrznych Rzeczypospolitej
za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego
(1669–1673)

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2014

Sejmiki koronne

wobec problemów wewnętrznych Rzeczypospolitej
za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego
(1669–1673)

NR 3173

Jacek Kaniewski

Sejmiki koronne

wobec problemów wewnętrznych Rzeczypospolitej
za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego
(1669–1673)

Redaktor serii: Historia
Sylwester Fertacz

Recenzenci
Anna Filipczak-Kocur
Henryk Lulewicz

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Od elekcji do konfrontacji – sejmiki wobec antykrólewskiej opozycji	21
Geneza antykrólewskiej opozycji	23
Przed sejmem koronacyjnym 1669 roku	73
Przed pierwszym sejmem w 1670 roku	96
Przed drugim sejmem w 1670 roku	140
Sejmiki w 1671 roku	179
Rozdział drugi	
Tragiczny rok 1672 i trudna droga do pojednania	199
Sejmiki przed pierwszym sejmem w 1672 roku	201
Sejmiki przed drugim sejmem w 1672 roku	232
Sejmiki posejmowe i konfederackie	261
Sejmiki przedsejmowe przed zjazdem warszawskim i sejmem w 1673 roku . . .	316
Trudna droga do pojednania z malkontentami	351
Rozdział trzeci	
Propozycje reform i „naprawy” państwa	371
Propozycje królewskie	373
Sejmiki wobec wolnej elekcji	387
Postulaty dotyczące sejmów	391
Postulaty dotyczące sejmików	432

Rozdział czwarty	
Kwestie monetarne	441
Propozycje od tronu	443
Postulat naprawy pieniądza i otwarcia mennicy	454
Komisja mennicza	465
Projekt urzędowego wykupu szelągów i określenia kursu monet	469
Problem fałszowania monety	474
Ustalenie personalnej odpowiedzialności za kryzys monetarny	477
 Rozdział piąty	
Sejmiki wobec spraw wojskowych	493
Podatki i obronność	495
Fortyfikacje	647
 Zakończenie	719
 Wykaz skrótów	
 Bibliografia	723
 Aneks	741
 Indeks osób	751
 Summary	
Резюме	

Wstęp

Każdy historyk zajmujący się dziejami parlamentaryzmu Rzeczypospolitej szlacheckiej siłą rzeczy zetknął się z laudami i instrukcjami sejmikowymi. Sejmiki były lokalnym fundamentem szlacheckiego parlamentaryzmu – zarówno na poziomie ziemi, powiatu, województwa, jak i kilku województw, jeżeli mówimy o sejmikach, które swoim zasięgiem obejmowały dwa lub trzy województwa, jak w przypadku sejmiku generalnego Prus Królewskich. Sejmiki szlacheckie wyrażały określone stanowiska wobec polityki dworu oraz wielu spraw natury politycznej, społecznej, wojskowej, religijnej czy ekonomicznej. Czym zajmowały się sejmiki? – tego po prostu nie można streścić w jednym zdaniu. Tych spraw były setki, jeśli nie tysiące, począwszy od generalistów dotyczących politycznego bytu państwa polsko-litewskiego, zagadnień natury społeczno-gospodarczej, poprzez problemy lokalne, mające decydujące znaczenie dla szlachty danego województwa, powiatu czy ziemi, aż po sprawy natury czysto prywatnej, czyli takie, które umieszczane w instrukcjach sejmikowych nie bez powodu nazywane były w sposób całkowicie uzasadniony „petitami”.

W rozprawie poddałem analizie merytorycznej kilka wybranych problemów, które – moim zdaniem – podejmowane przez sejmiki koronne miały istotne znaczenie dla spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej w czasie panowania króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Oczywiście, ich wybór był decyzją czysto subiektywną, wynikającą z mojego punktu widzenia. Uznałem więc za istotne cztery aspekty działań sejmików. Po pierwsze, chciałbym zaliczyć do nich postawę sejmików koronnych wobec antykrólewskiej, profrancuskiej opozycji, która zmierzała do dokonania detronizacji króla Michała i osadzenia na tronie kandydata wskazanego przez Francję. Po drugie, za ważne uznałem podsuwane przez sejmiki koronne recepty uzdrowienia sposobu obrad sejmów oraz postulaty usprawnienia obrad samych sejmików. Postulaty te wypływały ze szlacheckiej troski o dobro państwa i pośrednio wynikały z zerwania po raz pierwszy w historii sejmu koronacyjnego w 1669 roku oraz z destrukcyjnych działań antykrólewskiej opozycji powodującej zrywanie kolejnych sejmów. Po trzecie, omówię sprawy dotyczące konieczności dokonania naprawy pieniądza, gdyż podjęte za panowania Jana Kazimierza decyzje o wyemitowaniu niepełnowartościowego pieniądza w postaci miedzianych szelągów i złotych obniżonej próbie srebra (tymfów / tynfów) wywołały kryzys monetarny, który dotknął wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej, a któremu król i szlachta pragnęli jakoś zaradzić. I wreszcie po czwarte, uwzględnię problemy wojskowości, w tym aspekt finansowania wojska oraz fortyfikacji ze względu na militarne zagrożenie ze strony Turcji.

Poszukiwania źródeł rękopiśmiennych, które posłużyły do napisania niniejszej rozprawy, objęły swoim zasięgiem piętnaście archiwów i bibliotek krajowych

oraz trzy archiwa zagraniczne. Kwerenda była prowadzona w archiwach ukraińskich, przede wszystkim w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy w Kijowie. W archiwum kijowskim udało mi się dotrzeć do laudów i instrukcji sejmików województw braclawskiego, czernihowskiego, kijowskiego i wołyńskiego (Księgi Grodzkie Włodzimierskie – Fond 25, opis 1, dzieło 340, oraz Księgi Grodzkie Łuckie – Fond 28, opis 1, dzieło 109, 110, 113, 114). Uwzględniłem również dokumenty z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie oraz Lwowskiej Naukowej Biblioteki im. W. Stefanyka NAN Ukrainy we Lwowie.

Kwerenda archiwalna objęła także główne archiwa i biblioteki krajowe. W Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie wykorzystałem archiwalia takich zespołów, jak: Archiwum Radziwiłłów – dział II i VI, następnie Zbiór Branickich z Suchej oraz Księgi Grodzkie Łęczyckie i Księgi Grodzkie Sieradzkie.

W Archiwum Państwowym w Bydgoszczy dotarłem do Zespołu Akt miasta Bydgoszcz z lat 1559–1774/1875, nr 5 – Acta Consularia, obejmujących chronologicznie lata 1671–1675. To źródło zawierało informacje dotyczące spraw obronności miasta.

Obfity materiał dotyczący analizowanego przeze mnie tematu pochodzi z Archiwum Państwowego w Gdańsku. Duży zespół Recesów Stanów Prus Królewskich zawiera listy króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego, uniwersały i instrukcje królewskie, korespondencję dygnitarzy, lauda i instrukcje sejmiku generalnego pruskiego oraz odpisy laudów i instrukcji kilku innych sejmików koronnych (sejmik województwa sandomierskiego oraz wspólny sejmik województw poznańskiego i kaliskiego), do których nie udało mi się dotrzeć w innych archiwach.

Poszukiwania w Archiwum Państwowym w Lublinie objęły dwa zespoły: Księgi Grodzkie Chełmskie, Relacje, Manifestacje, Oblaty (RMO), nr 89, 90, 91, oraz zbiór Archiwum Woronieckich z Huszlewa, nr 84, co pozwoliło mi na dotarcie do laudów i instrukcji sejmiku ziemi chełmskiej.

W Archiwum Państwowym w Krakowie – Oddział na Wawelu w Zbiorze Sanguszków, nr 190 dotarłem do ciekawego dokumentu związanego z poczynionymi przygotowaniem do obrony Zbaraża.

Poszukiwania w Archiwum Państwowym w Poznaniu objęły Księgi Grodzkie Kaliskie: Gr. 292, oraz Księgi Grodzkie Poznańskie: Gr. 1220, dotyczące sejmiku województw poznańskiego i kaliskiego.

Kwerenda prowadzona była również w Bibliotece Jagiellońskiej, w której znajdują się rękopisy nr 116 III, 213 III, 8845 IV oraz Zbiór Dzikowski z Biblioteki hrabiów Tarnowskich rękopis: Akc. 70/52.

Archiwalia znajdujące się w Bibliotece im. Książąt Czartoryskich obejmują: korespondencję króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego kierowaną do senatorów, dygnitarzy, urzędników ziemskich, listy pisane do różnych osób (w tym do czołowego opozycjonisty prymasa Mikołaja Prażmowskiego) oraz szczególnie

ważny rękopis nr 978 IV, zawierający lauda i instrukcje sejmiku generalnego pruskiego.

Wykorzystano również zasób rękopisów Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, w tym oprócz rękopisów zawierających korespondencję, awizy i gazety pisane, również spuściznę Adolfa Pawińskiego. Owe słynne Teki Pawińskiego to podstawowy zbiór laudów i instrukcji sejmików koronnych, stanowiących bazę w badaniach nad polsko-litewskim parlamentaryzmem XVI–XVIII stulecia. Przy pisaniu niniejszej pracy sięgnąłem do następujących rękopisów: ziemia ciechanowska – nr 8318, ziemia czerska – nr 8319, ziemia liwska – nr 8322, województwo lubelskie i ziemia łukowska – nr 8325, województwo łęczyckie – nr 8328, ziemia łomżyńska – nr 8331, województwo lubelskie – nr 8333, sejmik generalny województwa mazowieckiego – nr 8334, ziemia nurska – nr 8335, województwo płockie – nr 8336, ziemia różańska i powiat makowski – nr 8337, województwo sandomierskie – nr 8338, województwo sieradzkie – nr 8343, województwo rawskie – nr 8346, ziemia warszawska – nr 8348, ziemia wiska – nr 8350, ziemia wyszogrodzka – nr 8352, ziemia zakroczymska – nr 8353.

Kolejnym miejscem poszukiwań była Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku, posiadająca w swoich zbiorach rękopisy: BK 355, BK 356, BK 364, BK 372, BK 378, BK 423, BK 828, BK 829, BK 953, BK 1558, BK 1618. Wśród tego zestawienia jako najważniejsze należy wymienić rękopisy BK 828 oraz BK 829, zawierające odpisy laudów i instrukcji sejmiku województw poznańskiego i kaliskiego.

Istotne materiały znalazły się również w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie – rękopisy: 6639 III, 6640 III, 6643 III, oraz w tejże Bibliotece w zespole Biblioteki Ordynacji Zamojskiej – rękopisy: 927, 933, 935, 950, 1175, 1176, 1225, 1313, 1547/1, 1809/t. 2, 2036/8.

Kwerenda objęła także Bibliotekę Publiczną im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie: rękopis nr 213, Bibliotekę Śląską w Katowicach: rękopis nr R. 254 IV, Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie: rękopisy nr 47, 71, 82, 1956, 1957, 1958.

Ze zbiorów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu bardzo przydatne dla badanego tematu okazały się Teki Stanisława Lukasa, będące odpisami z archiwów berlińskich – rękopisy: nr 2990/I, nr 2992/II, nr 2993/II, nr 2994/I, nr 2995/I, nr 2996/I, zawierające odpisy korespondencji króla Francji Ludwika XIV kierowanej do liderów opozycji: prymasa Mikołaja Prażmowskiego oraz marszałka wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego Jana Sobieskiego. Rękopisy te pozwoliły również prześledzić politykę elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma oraz ukazać postawy i plany malkontentów wobec króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Teki Lukasa zawierały odpisy korespondencji elektora Fryderyka Wilhelma oraz jego dyplomatów działających w Rzeczypospolitej: Euzebiusza Brandta, Jana Hoverbecka, Fryderyka Jeny. Dowodnie ukazały, jak głęboko dyplomacja elektorska wniknęła

w tajemnicy Rzeczypospolitej. Natomiast dla problematyki sejmikowej kluczowe znaczenie miał rękopis nr 15964, T. 1, vol. 1, zawierający lauda i instrukcje województwa bełskiego.

W prowadzonych badaniach niezbędne okazało się sięgnięcie do źródeł drukowanych. Wśród nich należy tu wskazać wydane jeszcze w XIX wieku przez Jozafata Ohryzkę poszczególne tomy cennego wydawnictwa *Volumina Legum* zawierające między innymi konstytucje sejmowe okresu panowania króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego¹. Niewątpliwie dopełnieniem konstytucji sejmowych są wydane diariusze sejmowe. Z drukowanych współcześnie diariuszy sejmowych należy wymienić wydany przez Kazimierza Przybosia i Marka Ferencę wraz z gronem współpracowników diariusz sejmu koronacyjnego z 1669 roku². Kazimierz Przyboś wraz z Markiem Ferencem wydali diariusz sejmu nadzwyczajnego z 1670 roku³ oraz diariusz sejmu zwyczajnego z tego samego roku⁴. Efektem edytorskiej działalności Kazimierza Przybosia było samodzielne wydanie diariusza sejmu zwyczajnego z 1672 roku⁵. Natomiast diariusz sejmu z 1673 roku wydał w XIX wieku Franciszek Kluczycki⁶.

Niewątpliwie niezbędne do badań nad panowaniem króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego, także nad dziejami parlamentaryzmu szlacheckiego oraz podejmowanymi działaniami sejmików są lauda i instrukcje sejmikowe. Niestety, te wydane drukiem stanowią znikomy procent, gdyż większość z nich nadal pozostaje w rękopisach rozproszonych w wielu archiwach oraz bibliotekach zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Wśród tych cennych i nielicznych inicjatyw można wskazać wydane przez Stanisława Kutrzebę, a później kontynuowane przez Adama Przybosia lauda i instrukcje sejmiku województwa krakowskiego z lat 1661–1673⁷. Oprócz monumentalnej pracy Adolfa Pawińskiego związanej z samym zebraniem odpisów laudów i instrukcji sejmików koronnych cenną inicjatywą było wydanie przez niego laudów i instrukcji sejmików województw brzesko-kujawskiego oraz inowrocławskiego⁸. Lauda sejmiku ziemi dobrzyńskiej zostały wydane przez Fran-

¹ *Volumina Legum*. Wyd. J. OHRYZKO. T. 5. Petersburg 1860 (reedycja: Warszawa 1980).

² *Diariusz sejmu koronacyjnego 1669 roku*. Oprac. K. PRZYBOŚ, M. FERENC. Przy współpracy: J. ELŻBIECIAK, M. JANKIEWICZ, K. JEDYNAK, N. SKOTNICZNY, M. PŁAZOWSKIEJ, B. SKROBKA, J. SYGUEŁ, B. ŚLIWY, A. TROJNACKIEGO, M. ŻAKA. Kraków 2004.

³ *Diariusz sejmu nadzwyczajnego 1670 roku*. Oprac. K. PRZYBOŚ, M. FERENC. Kraków 2004.

⁴ *Diariusz sejmu zwyczajnego 1670 roku*. Oprac. K. PRZYBOŚ, M. FERENC. Kraków 2005.

⁵ *Diariusz sejmu zwyczajnego 1672 roku*. Oprac. K. PRZYBOŚ. Kraków 2007.

⁶ *Diariusz seymu warszawskiego w roku 1673, t.z. „Pacificationis”, zaczętego „kontinuatą konfederacji” dnia 4 stycznia, a zakończonego jako seym po 8m kwietnia 1673*. Wyd. F. KLUCZYCKI. Kraków 1881. Odbicie osobne ze zbioru *Pism do wieku i spraw Jana Sobieskiego*.

⁷ *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*. T. 3: 1661–1673. Wyd. A. PRZYBOŚ. Wrocław–Kraków 1959.

⁸ A. PAWIŃSKI: *Dzieje ziemi kujawskiej oraz akta historyczne do nich służące*. T. 2: *Lauda i instrukcje 1572–1674*. Warszawa 1888.

ciszka Kluczyckiego⁹. Z kolei lauda sejmiku generalnego ruskiego (szczególnie te dotyczące lat 1648–1673) ukazały się w wielotomowej edycji wydanej przez Antoniego Prochaskę¹⁰. Lauda i instrukcje drugiego z ruskich sejmików, a mianowicie sejmiku ziemi halickiej (z lat 1575–1695), również wydał Antoni Prochaska¹¹. Lauda i instrukcje sejmiku województwa podolskiego, jednak chronologicznie już po dokonanej przez Turcję inwazji w 1672 roku, a obejmujące swoim zasięgiem lata 1672–1698 opublikował Jarosław Stolicki¹².

Zebranie części laudów i instrukcji sejmików województw ukraińskich było efektem działań podjętych w XIX wieku przez rosyjskich historyków w wielotomowym wydawnictwie *Archiw Jugo-Zapadnoj Rossii...* Dla epoki Michała Korybuta Wiśniowieckiego szczególnie cenna i przydatna okazała się część druga tomu drugiego¹³.

Wśród opublikowanych zbiorów listów i dokumentów można wskazać wydane przez Franciszka Kluczyckiego *Pisma do wieku i spraw Jana Trzeciego*, obejmujące też swoim zasięgiem chronologicznym panowanie króla Michała¹⁴. Podobnie ważne znaczenie dla poznania epoki miało dwutomowe wydawnictwo źródłowe *Ojczyście spominki...*, opracowane i wydane przez Ambrożego Grabowskiego¹⁵. Ważny dokument związany z prokrólewską konfederacją zawiązaną w Gołębiu, a potem kontynuowaną pod Lublinem opracowali oraz wydali Adam Przyboś i Kazimierz Przyboś¹⁶. Natomiast *Akta Zjazdów Stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego*, obejmujące chronologię panowanie króla Michała, opracował oraz wydał Henryk Lulewicz¹⁷.

Cennym uzupełnieniem dokumentów o charakterze urzędowym są – niemające charakteru oficjalnego, a zarazem będące subiektywnym dopełnieniem obrazu

⁹ *Akta historyczne do objaśnienia rzeczy polskich służące*. T. 10: *Lauda sejmików ziemi dobrzyńskiej*. Wyd. F. KLUCZYCKI. Kraków 1887.

¹⁰ *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie* T. 21: *Lauda sejmikowe*. T. 2: *Lauda wiszeńskie 1648–1673*. Oprac. A. PROCHASKA. Lwów 1911.

¹¹ *Akta grodzkie i ziemskie z archiwum ziemskiego we Lwowie*. T. 24: *Lauda sejmikowe halickie 1575–1695*. Wyd. A. PROCHASKA. Lwów 1931.

¹² *Akta sejmiku podolskiego in hostico 1672–1698*. Wyd. i oprac. J. STOLICKI. Kraków 2002.

¹³ *Архив Юго-западной России, издаваемый временной комиссией для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волыньском генерал-губернаторе*. Ч. 2. Т. 2. Киев 1888.

¹⁴ *Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego*. T. 1. Cz. 1–2. Wyd. F. KLUCZYCKI. Kraków 1880.

¹⁵ *Ojczyście spominki do dziejów dawnej Polski. Diariusze, Relacje, Pamiętniki itp., służyc mogące do objaśnienia dziejów krajowych tudzież listy historyczne do panowania królów Jana Kazimierza i Michała Korybuta oraz listy Jana Sobieskiego marszałka i hetmana wielkiego koronnego z rękopisów zebrane przez Ambrożego Grabowskiego*. T. 1–2. Kraków 1845.

¹⁶ *Diariusz kołowania i konfederacji pod Gołębiem i Lublinem w 1672 r. wraz z aktem konfederacji*. Oprac. A. PRZYBOŚ, K. PRZYBOŚ. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972.

¹⁷ *Akta Zjazdów Stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 2: *Okresy panowań królów elekcyjnych XVI–XVII wiek*. Oprac. H. LULEWICZ. Warszawa 2009.

okresu królowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego – listy, pamiętniki i diariusze spisywane przez osoby prywatne. Wśród pamiętników można wymienić pamiętnik Jana Cedrowskiego i Jana Drobysza Tuszyńskiego wydany przez Adama Przybosia¹⁸, pamiętnik Jana Chryzostoma Paska w opracowaniu Romana Pollaka¹⁹, następnie pamiętnik Stanisława Zygmunta Druszkiewicza wydany przez Marka Wagnera²⁰, pamiętnik Mikołaja Jemiołowskiego wydany przez Augusta Bielowskiego²¹ oraz ponownie, w nowym opracowaniu, przez Jana Dziegieleńskiego²².

Szczególnie cenne są prywatne diariusze, spisywane na bieżąco, stanowiące aktualny, choć subiektywny dokument epoki. Wśród opracowanych i wydanych diariuszy z czasów królowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego należy wyróżnić *Dyaryusz* autorstwa Teodora Hieronima Obuchowicza, wydany przez Michała Balińskiego²³. Do niezwykle cennych i zawierających wiele interesujących informacji należy *Dyaryusz...* wojewody witebskiego Jana Antoniego Chrapowickiego²⁴, biorącego udział w rokowaniach z malkontentami. Współcześnie *Diariusz...* Chrapowickiego doczekał się krytycznych wydań. Jego część pierwsza, obejmująca lata 1656–1664, została wydana przez Tadeusza Wasilewskiego²⁵. Część drugą *Diariusza...*, zawierającą zapiski z lat 1665–1669, opracowali i wydali Andrzej Rachuba i Tadeusz Wasilewski²⁶. Część trzecią, obejmującą lata 1669–1673, wydał Leszek Andrzej Wierzbicki²⁷. Ciekawym źródłem jest *Diariusz prywatny...* Bazylego Rudomicza, pisany z pozycji osoby bardzo życzliwej królowi Michałowi i zarazem dość dobrze poinformowanej. Z łaciny ów diariusz przełożył Władysław Froch, a opracował Marian Lech Klementowski²⁸.

¹⁸ J. CEDROWSKI, J.F.D. TUSZYŃSKI: *Dwa pamiętniki z XVII wieku*. Wyd. A. PRZYBOŚ. Wrocław-Kraków 1954.

¹⁹ J.Ch. PASEK: *Pamiętniki*. Oprac. R. POLLAK. Warszawa 1989.

²⁰ S.Z. DRUSZKIEWICZ: *Pamiętniki 1648–1697*. Oprac. M. WAGNER. Siedlce 2001.

²¹ *Pamiętnik Mikołaja Jemiołowskiego towarzysza lekkiej chorągwi, ziemianina województwa bełzkiego, obejmujący dzieje Polski od roku 1648 do 1679 spółcześnie, porządkiem lat opowiedziane*. Wyd. A. BIEŁOWSKI. Lwów 1850.

²² M. JEMIOŁOWSKI: *Pamiętnik dzieje Polski zawierający (1648–1679)*. Wyd. J. DZIEGIELEWSKI. Warszawa 2000.

²³ *Dyaryusz Teodora Hieronima Obuchowicza*. W: *Pamiętniki historyczne do wyjaśnienia spraw publicznych w Polsce XVII wieku. Posługujące w dziennikach domowych Obuchowiczów i Cedrowskiego pozostałe*. Wyd. M. BALIŃSKI. Wilno 1859.

²⁴ *Dyaryusz wojewody witebskiego Jana Antoniego dwóch imion Chrapowickiego jako przyczynek do dziejów z czasów Jana Kazimierza, Michała Wiśniowieckiego i Jana Sobieskiego, królów polskich*. Warszawa 1845.

²⁵ J.A. CHRAPOWICKI: *Diariusz. Część pierwsza: lata 1656–1664*. Oprac. i wstęp T. WASILEWSKI. Warszawa 1978.

²⁶ IDEM: *Diariusz. Część druga: lata 1665–1669*. Oprac. i wstęp A. RACHUBA, T. WASILEWSKI. Warszawa 1988.

²⁷ IDEM: *Diariusz. Część trzecia: lata 1669–1673*. Oprac. L.A. WIERZBICKI. Warszawa 2009.

²⁸ B. RUDOMICZ: *Diariusz prywatny pisany w Zamościu w latach 1656–1672, część pierwsza 1656–1664, część druga 1665–1672*. Przeł. W. FROCH. Oprac. M.L. KLEMENTOWSKI. Oprac. filolog. W. FROCH. Lublin 2002.

Z innych przydatnych w pracy drukowanych źródeł z epoki należy wymienić: *Roczniki... Wespazjana Kochowskiego*²⁹, następnie *Diariusz Aleksandra Dionizego Skorobohatego*, wydany przez Tadeusza Wasilewskiego³⁰, *Latopisiec... autorstwa Joachima Jerlicza*, wydany przez Kazimierza Władysława Wójcickiego³¹, oraz *Zapiski... Jerzego Szornela*, niedawno wydane przez Leszka Andrzeja Wierzbickiego³².

Specyficznym i wielce intymnym źródłem dla historyka są listy, które nie tylko ukazują życie prywatne nadawcy czy też adresata, ale mogą też bardzo wiele powiedzieć o ich poglądach politycznych (pod warunkiem, że nie są spreparowane przez przeciwników politycznych lub nie są pisane w charakterze „poufnych wyznań” mających – według założeń propagandowych – przeniknąć do jak najszerszej opinii publicznej). Wiele takich cennych informacji o charakterze politycznym udało się wyzyskać z listów malkontenta, a zarazem podskarbiego wielkiego koronnego Jana Andrzeja Morsztyna (Morstina), wydanych przez Stefanię Ochmann-Staniszeuską³³. Listy innego z liderów antykrólewskiej opozycji, marszałka wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego Jana Sobieskiego zostały wydane przez Leszka Kukulskiego³⁴.

Dotychczas jedyną naukową biografią Michała Korybuta Wiśniowieckiego jest praca autorstwa Adama Przybośa³⁵. Z kolei efektem badań Mirosławy Kameckiej-Skrajnej jest biografia królowej Eleonory Marii Józefy Wiśniowieckiej z Habsburgów³⁶.

Zasadniczymi syntezami spożytkowanymi przy pisaniu niniejszej rozprawy, traktującymi o szlacheckim parlamentarystyce państwa polsko-litewskiego w czasach panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego, są prace: Henryka Olszewskiego *Sejm Rzeczypospolitej epoki oligarchii 1652–1763*³⁷ oraz *Historia sejmu polskiego*, w której Władysław Czapliński opracował okres sejmu w latach 1587–1696³⁸. Istotną okazała się również praca Wojciecha Kriegse-

²⁹ W. KOCHOWSKI: *Roczników Polski klimakter IV obejmujący dzieje Polski pod panowaniem króla Michała przez Wespazjana z Kochowa Kochowskiego wojskiego krakowskiego, podkomorzego i dziejopisa królewskiego*. Lipsk 1853.

³⁰ A.D. SKOROBHATY: *Diariusz*. Oprac. T. WASILEWSKI. Warszawa 2000.

³¹ *Latopisiec albo kroniczka Joachima Jerlicza*. T. 2. Wyd. K.W. WÓJCICKI. Warszawa 1853.

³² J. SZORNEL: *Zapiski z lat 1669–1673*. Oprac. L.A. WIERZBICKI. Lublin–Radzyń Podlaski 2008.

³³ *Listy Jana Andrzeja Morstina*. Wyd. S. OCHMANN-STANISZEWSKA. Wrocław 2002.

³⁴ J. SOBIESKI: *Listy do Marysienki*. Oprac. L. KUKULSKI. Wyd. 2. Warszawa 1970.

³⁵ A. PRZYBÓŚ: *Michał Korybut Wiśniowiecki 1640–1673*. Kraków–Wrocław 1984.

³⁶ M. KAMECKA-SKRAJNA: *Królowa Eleonora Maria Józefa Wiśniowiecka (1653–1697)*. Toruń 2007.

³⁷ H. OLSZEWSKI: *Sejm Rzeczypospolitej epoki oligarchii 1652–1763. Prawo – praktyka – teoria – programy*. Poznań 1966.

³⁸ W. CZAPLIŃSKI: *Sejm w latach 1587–1696*. W: *Historia sejmu polskiego*. T. 1. Red. J. MICHAŁSKI. Oprac. J. BARDACH, W. CZAPLIŃSKI, J. MICHAŁSKI, A. SUCHENI-GRABOWSKA, W. URUSZCZAK. Warszawa 1984.

isena podejmująca problematykę sejmowania wraz z jego kryzysem za panowania króla Michała³⁹. Następnie należy wymienić pracę autorstwa Stefanii Ochmann-Staniszeńskiej i Zdzisława Staniszeńskiego poświęconą sejmowi za panowania Jana Kazimierza⁴⁰.

Spośród autorów piszących o sejmie i zagadnieniach z nim związanych, z których ustaleń badawczych skorzystałem, należy wskazać Jana Dziegielewskiego⁴¹ oraz Macieja Matwijowa, który omówił sejmy z 1667 i 1668 roku⁴². W tym gronie badaczy polsko-litewskiego parlamentaryzmu trzeba wymienić Stefanię Ochmann, autorkę monografii dwóch sejmów 1661 i 1662 roku⁴³, oraz Edwarda Opalińskiego, autora pracy traktującej o kulturze politycznej epoki Wazów⁴⁴. Z prac mających charakter syntez spożytkowałem również dzieło Zbigniewa Wójcika traktujące o liberum veto⁴⁵. Z punktu widzenia litewskiego parlamentaryzmu ważne miejsce zajmuje praca Andrzeja Rachuby, obejmująca swoim zasięgiem panowanie Michała Korybuta Wiśniowieckiego⁴⁶. Natomiast najbliższe otoczenie polityczne króla Michała, jego personalną strukturę, prowadzoną politykę oraz metody działania w sposób wnikliwy omówiła Joanna Matyasik⁴⁷.

Problematyka sejmików szlacheckich była przedmiotem szczegółowych studiów, choć należy zauważyć, że jeszcze nie wszystkie sejmiki koronne zostały zbadane. Do grona autorów monografii sejmików obejmujących swoim zakresem chronologicznym okres panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego należą: Anna Burkietowicz, autorka monografii sejmiku sieradzkiego (1669–1717)⁴⁸, Robert Kozyrski, autor monografii sejmiku ziemi chełmskiej (1648–1717)⁴⁹, Zbigniew Naworski, autor monografii sejmiku generalnego Prus Królewskich

³⁹ W. KRIEGSEISEN: *Sejm Rzeczypospolitej Szlacheckiej (do 1763 roku). Geneza i kryzys władzy ustawodawczej*. Warszawa 1995.

⁴⁰ S. OCHMANN-STANISZEŃSKA, Z. STANISZEŃSKI: *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza. Prawo – doktryna – praktyka*. T. 1. Wrocław 2000.

⁴¹ J. DZIEGIELEWSKI: *Izba poselska w systemie władzy Rzeczypospolitej w czasach Władysława IV*. Warszawa 1992; IDEM: *O tolerancję dla zdominowanych. Polityka wyznaniowa Rzeczypospolitej w latach panowania Władysława IV*. Warszawa 1986.

⁴² M. MATWIJÓW: *Ostatnie sejmy przed abdykacją Jana Kazimierza 1667 i 1668*. Wrocław 1992.

⁴³ S. OCHMANN: *Sejmy lat 1661–1662: przegrana batalia o reformę ustroju Rzeczypospolitej*. Wrocław 1977.

⁴⁴ E. OPALIŃSKI: *Kultura polityczna szlachty polskiej w latach 1587–1652. System parlamentarny a społeczeństwo obywatelskie*. Warszawa 1995.

⁴⁵ Z. WÓJCIK: *Liberum veto*. Kraków 1992.

⁴⁶ A. RACHUBA: *Wielkie Księstwo Litewskie w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej w latach 1569–1763*. Warszawa 2002.

⁴⁷ J. MATYASIK: *Obóz polityczny króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego*. Warszawa 2011.

⁴⁸ A. BURKIETOWICZ: *Sejmik sieradzki w latach 1669–1717*. Sieradz 2009.

⁴⁹ R. KOZYRSKI: *Sejmik szlachecki ziemi chełmskiej 1648–1717*. Lublin 2006.

(1569–1772)⁵⁰, Zofia Trawicka, autorka monografii sejmiku województwa sandomierskiego (1572–1696)⁵¹, Magdalena Ujma, autorka monografii sejmiku województwa lubelskiego (1572–1696)⁵². Monografią, która nadal zachowała swój walor badawczy, jest XIX-wieczna praca Adolfa Pawińskiego obejmująca bardzo szeroki przedział czasowy, odnosząca się do sejmików województw kujawskich lat 1572–1795⁵³. Ze współczesnych opracowań należy wskazać ważne ustalenia badawcze dotyczące sejmików XVII i XVIII stulecia poczynione przez Wojciecha Kriegseisen⁵⁴. Z kolei Marcin Sokalski poddał analizie postawy szlachty małopolskiej za panowania króla Michała⁵⁵, a Jarosław Stolicki zanalizował polityczne postawy szlachty ruskiej, ukraińskiej i wołyńskiej, choć podjął temat w dużo szerszym przedziale czasowym, obejmującym bowiem również panowanie Jana III Sobieskiego⁵⁶.

Do opracowań mających związek z podjętym przeze mnie tematem należą monografie sejmów epoki króla Michała, takie jak monografia sejmu elekcyjnego 1669 roku autorstwa Mieczysławy Chmielewskiej⁵⁷. Bardzo ważną pracą stanowi monografia sejmu pacyfikacyjnego z 1673 roku autorstwa Leszka Andrzeja Wierzbickiego⁵⁸.

Przedmiotem naukowych studiów była postać marszałka wielkiego koronnego i hetmana wielkiego koronnego Jana Sobieskiego, należącego do profrancuskich malkontentów i zarazem czołowych liderów opozycji. Z szerokiego grona polskich historyków, którzy sportretowali Jana Sobieskiego, warto tu wymienić: Otto Forsta de Battaglię⁵⁹, Tadeusza Korzona⁶⁰, Artura Śliwińskiego⁶¹, Zbigniewa Wójcika⁶².

⁵⁰ Z. NAWORSKI: *Sejmik generalny Prus Królewskich 1569–1772. Organizacja i funkcjonowanie na tle systemu zgromadzeń stanowych prowincji*. Toruń 1992.

⁵¹ Z. TRAWICKA: *Sejmik województwa sandomierskiego w latach 1572–1696*. Kielce 1985.

⁵² M. UJMA: *Sejmik lubelski 1572–1696*. Warszawa 2003.

⁵³ A. PAWIŃSKI: *Rządy sejmikowe w Polsce 1572–1795 na tle stosunków województw kujawskich*. Oprac. i wstęp. H. OLSZEWSKI. Warszawa 1978

⁵⁴ W. KRIEGSEISEN: *Samorząd szlachecki w Małopolsce w latach 1669–1717*. Warszawa 1989; IDEM: *Sejmiki Rzeczypospolitej Szlacheckiej w XVII i XVIII wieku*. Warszawa 1991.

⁵⁵ M. SOKALSKI: *Między królewskim majestatem a szlachecką wolnością. Postawy polityczne szlachty małopolskiej w czasach Michała Korybuta Wiśniowieckiego*. Kraków 2002.

⁵⁶ J. STOLICKI: *Egzulanci podolscy (1672–1699) Znaczenie uchodźców z Podola w życiu politycznym Rzeczypospolitej*. Kraków 1994; IDEM: *Wobec wolności i króla. Działalność polityczna szlachty ruskiej, ukraińskiej i wołyńskiej w latach 1673–1683*. Kraków 2007.

⁵⁷ M. CHMIELEWSKA: *Sejm elekcyjny Michała Korybuta Wiśniowieckiego 1669 roku*. Warszawa 2006.

⁵⁸ L.A. WIERZBICKI: *O zgodę w Rzeczypospolitej. Zjazd warszawski i sejm pacyfikacyjny 1673 roku*. Lublin 2005.

⁵⁹ O.F. de BATTAGLIA: *Jan Sobieski król Polski*. Warszawa 1983.

⁶⁰ T. KORZON: *Dola i niedola Jana Sobieskiego*. T. 1–3. Kraków 1898.

⁶¹ A. ŚLIWIŃSKI: *Jan Sobieski*. Warszawa 1924.

⁶² Z. WÓJCIK: *Jan Sobieski 1629–1696*. Warszawa 1982.

Wiele osób z grona najbliższych współpracowników króla Michała, odgrywających czołowe role w polityce, ministrów, dygnitarzy dworskich, senatorów duchownych oraz świeckich czy magnackich opozycjonistów, którzy nie doczekali się jeszcze swoich politycznych biografii, zostało przedstawionych w biogramach znajdujących się w *Polskim słowniku biograficznym* (pełne zestawienie zamieszczam w bibliografii).

Problematyka skarbowości i pieniądza również była jednym z badanych przeze mnie aspektów działania sejmików koronnych. Z przedwojennych prac mających tu istotne znaczenie należy wymienić dzieło Romana Rybarskiego traktujące o epoce Michała Korybuta Wiśniowieckiego⁶³. Obecnie badania nad skarbowością państwa polsko-litewskiego są prowadzone przez Annę Filipczak-Kocur, z której dorobku naukowego szczególnie ważna ze względu na ustalenia badawcze okazała się synteza dotycząca skarbowości Rzeczypospolitej lat 1587–1648⁶⁴. Przydatne pod kątem tematu, a związane z ogólnymi zagadnieniami dotyczącymi polskiego pieniądza epoki nowożytnej okazały się opracowania o charakterze encyklopedycznym, między innymi prace autorstwa: Henryka Cywińskiego⁶⁵, Adama Dylewskiego⁶⁶, Mariana Gumowskiego⁶⁷, Janusza Kurpiewskiego⁶⁸, Andrzeja Mikołajczyka⁶⁹, Józefa Andrzeja Szwagrzyka⁷⁰.

Wojskowość doby panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego zamyka się generalnie w epoce XVII wieku, kiedy to Rzeczpospolita toczyła wiele wojen, a sukcesy bojowe (choć były też, niestety, porażki) odbijały się szerokim echem w ówczesnej Europie. Wśród autorów syntez dotyczących polskiej wojskowości epoki wykorzystanych przy pisaniu tej rozprawy należy wymienić: Konrada Bobiatyńskiego⁷¹, Jana Gerlacha⁷², Tadeusza Korzona⁷³, Romana Łosia⁷⁴, Tadeusza Mariana Nowaka⁷⁵,

⁶³ R. RYBARSKI: *Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*. Warszawa 1939.

⁶⁴ A. FILIPCZAK-KOCUR: *Skarbowość Rzeczypospolitej 1587–1648. Projekty – ustawy – realizacja*. Warszawa 2006.

⁶⁵ H. CYWIŃSKI: *Dziesięć wieków pieniądza polskiego*. Wyd. 2. Warszawa 1987.

⁶⁶ A. DYLEWSKI: *Historia pieniądza na ziemiach polskich*. Warszawa 2012.

⁶⁷ M. GUMOWSKI: *Podręcznik numizmatyki polskiej*. Kraków [b.r. wyd.].

⁶⁸ J. KURPIEWSKI: *Zarys historii pieniądza polskiego*. Warszawa 1988.

⁶⁹ A. MIKOŁAJCZYK: *Leksykon numizmatyczny*. Warszawa–Łódź 1994.

⁷⁰ J.A. SZWAGRZYK: *Pieniądz na ziemiach polskich X–XX w.* Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.

⁷¹ K. BOBIATYŃSKI: *Michał Kazimierz Pac – wojewoda wileński, hetman wielki litewski. Działalność polityczno-wojskowa*. Warszawa 2008.

⁷² J. GERLACH: *Chłopi w obronie Rzeczypospolitej. Studium o piechocie wybranieckiej*. Lwów 1939

⁷³ T. KORZON: *Dola i niedola Jana Sobieskiego...*

⁷⁴ R. ŁOŚ: *Z dziejów i kart artylerii polskiej*. Warszawa 2001.

⁷⁵ T.M. NOWAK: *Polska artyleria, inżynieria i kartografia wojskowa XVII w. – teoria i praktyka*. W: „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”. T. 22. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1979.

Michała Sikorskiego⁷⁶, Marka Wagnera⁷⁷, Jana Wimmera⁷⁸, a także Kazimierza Zająca⁷⁹.

Problematyka fortyfikacji epoki nowożytnej, szczególnie tych usytuowanych na Podolu i Ukrainie, ze względu na swoje strategiczne położenie, była przedmiotem wnikliwych analiz wielu badaczy. Prace, które spożytkowałem, miały zasadniczo charakter syntez. Do nich należy zaliczyć publikacje autorstwa Janusza Bogdanowskiego⁸⁰, Aleksandra Czołowskiego⁸¹, Bogusława Dybaśa⁸², Zbigniewa Pianowskiego⁸³, Zbigniewa Pilarczyka⁸⁴.

Niniejsza praca została podzielona na pięć rozdziałów. Rozdział pierwszy składa się z pięciu części. Część pierwsza – będąca niejako wprowadzeniem do zasadniczych rozważań zawartych w rozprawie – wybiega chronologicznie poza panowanie króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego, gdyż ukazuje sytuację polityczną w Rzeczypospolitej w schyłkowym okresie panowania Jana Kazimierza Wazy oraz polityczne plany pary królewskiej, Ludwiki Marii i Jana Kazimierza, dotyczące promowania idei elekcji *vivente rege*, zmierzające do osadzenia na tronie Rzeczypospolitej kandydata francuskiego. Polityczne plany Ludwiki Marii wymagały pozyskania sojuszników wśród koronnych i litewskich magnatów oraz dygnitarzy, toteż zarysowałem genezę tworzenia profrancuskiego stronnictwa, które później, już za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego, było nazywane antykrólewskim stronnictwem malkontentów. Naszkicowany został również przebieg elekcji 1669 roku oraz wstępne oceny jej nieoczekiwanego wyniku, jakim był wybór Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Na podstawie zachowanych źródeł starałem się przedstawić stanowisko poszczególnych sejmików koronnych wobec króla elekta oraz budzącej się potężnej antykrólewskiej opozycji. W części drugiej przedstawiłem stanowiska sejmików koronnych przed sejmem koronacyjnym zwołanym na dzień 1 października 1669 roku i nieoczekiwanie

⁷⁶ M. SIKORSKI: *Wyprawa Sobieskiego na czambuły tatarskie 1672*. Zabrze 2007.

⁷⁷ M. WAGNER: *Wojna polsko-turecka 1672–1676*. T. 1–2. Zabrze 2009.

⁷⁸ J. WIMMER: *Historia piechoty polskiej do roku 1864*. Warszawa 1978; IDEM: *Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku*. Warszawa 1965.

⁷⁹ K. ZAJĄC: *Wojsko Rzeczypospolitej w latach 1668–1673*. W: „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”. T. 5. Warszawa 1960.

⁸⁰ J. BOGDANOWSKI: *Architektura obronna w krajobrazie Polski. Od Biskupina do Westerplatte*. Warszawa–Kraków 2002.

⁸¹ A. CZOŁOWSKI: *Dawne zamki i twierdze na Rusi Halickiej*. W: *Teka Konserwatorska. Rocznik C.K. Konserwatorów Starożytnych Pomników Galicyi Wschodniej*. Lwów 1892.

⁸² B. DYBAŚ: *Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów fortyfikacji stałych w państwie polsko-litewskim w XVII wieku*. Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 88, z. 2. Toruń 1998.

⁸³ Z. PIANOWSKI: *Wawel obronny. Zarys przemian fortyfikacji grodu i zamku krakowskiego w IX–XIX wieku*. Kraków 1991.

⁸⁴ Z. PILARCZYK: *Fortyfikacje na ziemiach koronnych Rzeczypospolitej w XVII wieku*. Poznań 1997.

zerwanym przez Jana Aleksandra Olizara Wołczkiewicza. Następnie omówiłem działania dworu dotyczące planów królewskiego małżeństwa. W części trzeciej zaprezentowałem postawę sejmików koronnych zwołanych przed pierwszym sejmem w 1670 roku. Część czwarta zawiera prezentację stanowiska sejmików przed drugim sejmem zwołanym w 1670 roku. W kończącej rozdział części piątej poddałem analizie sejmiki zwołane przez króla Michała w 1671 roku ze względu na konieczność uzupełnienia pustego skarbu oraz finansowego wsparcia armii. W oceny postaw politycznych samych sejmików starałem się wpleść dodatkowe informacje wyzyskane z korespondencji oraz raportów dyplomacji brandenburskiej, która dysponowała doskonałym wglądem w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej. Narracja pierwszego rozdziału chronologicznie została doprowadzona do końca 1671 roku.

Rozdział drugi obejmuje wydarzenia tragicznego roku 1672 oraz przedstawia zaistniałe wydarzenia po klęsce w wojnie z Turcją, działania szlachty na początku 1673 roku, rozpoczęcie zjazdu konfederackiego w Warszawie i trudne pertraktacje z malkontentami. W rozdziale tym ukazałem kryzys, w jakim znalazło się państwo polsko-litewskie. Rozdział został podzielony na pięć części. W części pierwszej zaprezentowałem stanowisko sejmików wobec malkontentów przed pierwszym sejmem zwołanym w 1672 roku oraz reakcje posejmowe. W części drugiej omówiłem reakcje sejmików przedsejmowych przed drugim sejmem zwołanym przez króla Michała w 1672 roku. Następnie w części trzeciej przedstawiłem przebieg sejmików posejmowych oraz sejmiki konfederackie zebrane pod Gołębim i Lublinem, kreśląc powstający wówczas podział sceny politycznej na regalistów oraz malkontentów. Odpowiedzią malkontentów było zawiązanie 23 listopada 1672 roku w Szczebrzeszynie konfederacji o antykrólewskim ostrzu. W części czwartej przedstawiłem postawę sejmików przedsejmowych (przedkonwokacyjnych) zwołanych przez króla Michała przed zjazdem warszawskim, który rozpoczął obrady 4 stycznia 1673 roku. Natomiast w części piątej naszkicowałem skomplikowany proces prowadzący do zgody narodowej, w tym długotrwałe rokowania z malkontentami, zwieńczone powodzeniem i pogodzeniem obu stron konfliktu.

W rozdziale trzecim podjąłem próbę przedstawienia tych wszystkich postulatów dotyczących konieczności przeprowadzenia politycznych reform w państwie polsko-litewskim, które były sygnalizowane przez dwór oraz zgłaszane przez szlachtę w laudach i instrukcjach sejmików koronnych w latach 1669–1673, a które należało przeprowadzić, aby usprawnić funkcjonowanie Rzeczypospolitej. Rozdział ten został podzielony na cztery części. W części pierwszej zaprezentowałem propozycje królewskie stanowiące polityczny program dworu, które należało przeprowadzić, aby usprawnić funkcjonowanie państwa. W części drugiej wyodrębniłem postulaty wysunięte przez sejmiki dotyczące wolnej elekcji. W części trzeciej zanalizowałem postulaty wysunięte przez sejmiki, a odnoszące się do samego sejmu, których wprowadzenie – zdaniem szlachty – usprawniłoby

obrad. W części czwartej zaprezentowałem postulaty sejmików związane z proponowanymi zmianami dotyczącymi sejmików szlacheckich.

Rozdział czwarty – podzielony na sześć części – dotyczy pieniądza. W części pierwszej starałem się naświetlić stanowisko dworu wobec problematyki monetarnej, gdyż w trakcie panowania Jana Kazimierza podejmowano działania mające na celu uzupełnienie pustego skarbu poprzez niefortunne podjęcie emisji miedzianych szelągów i niepełnowartościowych złotych (tynfów / tymfów), co w konsekwencji okazało się fatalne w skutkach, gdyż wywołało zjawisko inflacji, a w efekcie – wyprowadzenie poza terytorium państwa polsko-litewskiego dobrego pieniądza. Nowy monarcha usiłował zmienić tę sytuację poprzez lansowanie programu reform. Jak się okazało, sejniki w tej kwestii nie zachowały się biernie, gdyż stanowisko i postulaty króla Michała spotkały się z ich odzewem. Sejniki koronne podejmując w laudach i instrukcjach problematykę monetarną, zwracały uwagę na całość zagadnienia, traktując je w sposób ogólny, lub koncentrowały się na wybranych aspektach. Taką zatem konstrukcję posiada czwarty rozdział. W części drugiej rozdziału analizę postulatów wysuniętych przez sejniki rozpocząłem od problemu natury ogólnej, jakim była konieczność naprawy pieniądza oraz otwarcia mennicy. W części trzeciej podjąłem problem powołania komisji menniczej. W części czwartej przedstawiłem sugestie sejmików związane z propozycjami urzędowego wykupu miedzianych szelągów oraz określenia kursu monet. W części piątej scharakteryzowałem problem fałszowania monety. Natomiast część szósta poświęcona została stanowisku sejmików wobec ustalenia personalnej odpowiedzialności za wywołanie w państwie kryzysu monetarnego.

Rozdział piąty odnosi się do spraw wojska. W laudach i instrukcjach sejmików armia i finanse stanowiły jeden z kluczowych elementów, gdyż tylko silne, sprawne i regularnie opłacone wojsko dawało gwarancję bezpieczeństwa Rzeczypospolitej. Aby jednak to bezpieczeństwo zagwarantować, wojsko musiało mieć zapewnione minimum materialnej egzystencji. Niestety, wiele sejmików sygnalizowało trudności w wydawaniu podatków, co powodowało opóźnienia w wypłacaniu żołdu. A ta sytuacja z kolei rodziła kolejne napięcia z racji nadużyć popełnianych przez niepłatnych żołnierzy, wymuszających niektóre należne im świadczenia, takie jak na przykład hiberna – chleb zimowy. To komplikowało ogólną sytuację w państwie. Oprócz tych problemów przedstawiłem podejmowane przez sejniki sprawy zaciągów tzw. wojska powiatowego (wyprawy wojewódzkie) czy też pospolitego ruszenia. Trudnym aspektem były sprawy finansów, gdyż w laudach i instrukcjach nie znalazły się wszystkie informacje odnoszące się do wojska, co pozwoliłoby odtworzyć kompletny obraz. Rozdział ten podzieliłem na dwie części. Część pierwsza dotyczy ogólnie pojętych spraw podatków i obronności. Natomiast w części drugiej wyodrębniłem zagadnienia dotyczące fortyfikacji. Uznałem, że problematyka fortyfikacji była na tyle istotna i ważna (szczególnie dla sejmików kresowych), że wydało mi się

uzasadnione potraktowanie jej odrębnie i przedstawienie stanowiska sejmików w tej kwestii.

Postulaty sejmików zostały zaprezentowane zgodnie z kolejnością składanych deklaracji podatkowych województw na sejmach w 1670 roku (drugi sejm) i w 1673 roku.

Pracę dopełnia aneks, w którym znalazły się między innymi dane źródłowe odnoszące się do polskiego pieniądza, jego kursów, cen wybranych towarów (w tym egzotycznych i luksusowych). Dane te – moim zdaniem – pozwolą czytelnikowi przybliżyć „finansowy” klimat panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego.

*

Chciałbym wyrazić serdeczne podziękowania dla recenzentów tej pracy – Pani Profesor zw. dr hab. Anny Filipczak-Kocur z Uniwersytetu Opolskiego i Pana Profesora dr. hab. Henryka Lulewicza z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Dziękuję za wszelkie cenne i wnikliwe uwagi, które przyczyniły się do dopracowania ostatecznej wersji pracy.

Indeks osób

A

- Abrahamowicz Zygmunt* 293, 728
 Abrek Andrzej, książdź 83
 Achmet pasza, wezyr sułtana tureckiego Mehmeda IV 365, 366
Achremczyk Stanisław 48, 80, 106, 160, 161, 292, 360, 433, 616, 618, 619, 626, 629, 634, 635, 638, 662, 708, 730, 736
 Akakia Roger, agent francuski 117, 174, 176
Alisauskas Vytautas 443, 733
 Amuretti Giovanni/Jan, były dzierżawca menicy we Lwowie 475, 486
Antoniewicz Marcei 94, 649, 732, 739
Arnold Stanisław? 59, 735
 Artemida 225
 Aswerus? (Asferus, Awerus) pułkownik, dowódca regimentu w Barze 669, 692
 August II Sas, król Polski 87, 533, 622, 736
 August III Sas, król Polski 53, 430,
Augustyniak Urszula 225, 281, 508, 730

B

- Bal Stanisław 12, 30, 51, 71, 73, 80, 91, 108, 121, 137, 171, 192, 268, 276, 326, 542, 669, 728
Baliński Michał 12, 51, 728
 Baluze Antoine de, agent francuski 91, 121, 171
 Bandinelli August, sekretarz królewski 367
Baranowski Bohdan 59, 169, 735
 Baranowski Jan, miecznik braclawski 169
Bardach Juliusz 13, 373, 417, 428, 702, 731, 739
 Barski Piotr 16, 27, 29, 111, 123, 124, 127, 219, 297, 453, 475, 486, 490, 736
 Bartnicki Stanisław Michał, cześnik liwski 191
Barycz Henryk 422, 733
Batowski Henryk 285, 702
Battaglia Otto Forst de 15, 43, 58, 82, 84, 197, 730
 Bąkowski Jan Ignacy, wojewoda pomorski (1665–1677) i podskarbi ziem pruskich (1662–1679) 48, 80, 84, 85, 119, 138, 160, 161, 171, 184, 307, 314, 373, 374, 617, 618, 619, 621, 626, 633, 634, 639, 658, 735
 Beaumont de, agent francuski 292, 306, 307, 308
 Behm Michał 634
 Bejdo Rzewuski Kazimierz Franciszek, stolnik podolski (kamieniecki) (3 XII 1670–17 IX 1681) 711
 Bełżecki Aleksander Stanisław, starosta bełski (3 II 1663–22 IX 1676), wojewoda podolski (1657–1676) 57, 697
 Benedykta, siostrzenica królowej Polski Ludwiki Marii 25
 Białozor (Białozor) Krzysztof Kazimierz Aleksander, chorąży upicki (1664–1669), porucznik JKM (1665), rotmistrz JKM (1669), marszałek powiatu upickiego (1670–1678) 72
 Białozor Kazimierz, kasztelan witebski 1664, wojewoda miński (1667–1681 [?]) 29
 Białobłocki Paweł Antoni, pisarz ziemski pomorski (1667–1689) i pisarz grodzki pomorski (1659–1680) 160
 Białobrzeski Łukasz, wcześniej mianowany na urząd łowczego nowogrodzkiego (9 XII 1660–7 III 1676) niż Remigian Suryn (1672–1681) 329
 Białochowski Andrzej, poseł królewski 204, 448, 624
 Bidziński Stefan, strażnik polny koronny (1668–1697) 177, 193, 218, 307
 Biechowski 320
 Bieganowski Mikołaj, starosta mostowski (1646), kapitan JKM 173
 Biejkowski Janusz, podstoli czerski (1673) [czy nie jest tożsamy z Janem Bieykowskim?] 339, 340
 Bieliński Franciszek Jan, podkomorzy płocki (1661), miecznik koronny (1667–1681) 299, 473, 616
Bielowski August 12, 86, 181, 728
 Bielski Marcin, kronikarz 53, 61
Bieniaszewski Adam 143, 319, 534, 737
 Bieniewski Stanisław Kazimierz, wojewoda czernihowski (1660–1679) 85, 644, 645, 685, 730
 Biesławski Franciszek, podczasy dobrzyński?, towarzysz husarski [w spisach *Urzędników*

- kujawskich i dobrzyńskich...* nie figuruje, s. 183] 173
- Bieykowski Jan, rachmistrz powiatu wareckiego 169
- Biły Stefan, setnik kozacki 346
- Birkenmajer Aleksander* 477, 730
- Biskup Marian* 524, 525, 730
- Błudostowski Aleksander 191
- Bobiatyński Konrad* 16, 28, 32, 45, 176, 182, 198, 248, 280, 301, 366, 367, 510, 562, 730
- Bobowski 689
- Boczkowski Aleksander, skarbnik ziemi przemyskiej (19 VI 1669–25 VIII 1672) 672
- Bogdanowski Janusz* 17, 716, 730
- Boglewski Mikołaj 339
- Bogucka Maria* 318
- Bona Sforza, królowa Polski 318
- Bondzy Michał 33
- Bonzy Pierre de, biskup Bezières 34, 44, 45, 46, 57, 61, 68, 69, 120
- Boratini Teresa, żona Tytusa Liwiusza Boratniego 481
- Boratini (Burattini, Boratyni) Tytus Liwiusz, przedsiębiorca menniczy 441, 443, 451, 452, 453, 454, 460, 464, 475, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 532, 570, 730, 734
- Boreyko 569
- Borkowski Stanisław Dunin, kasztelan połaniecki (25 IV 1670–18 V 1683) 364
- Bóg 55, 56, 73, 89, 115, 124, 138, 177, 210, 216, 237, 252, 253, 259, 268, 278, 286, 296, 304, 305, 326, 344, 359, 371, 375, 415, 427, 649, 708, 719, 743
- Brandt Euzebiusz, dyplomata brandenburski 9, 43, 69, 70, 71, 72, 81, 85, 86, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 131, 137, 139, 140, 162, 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 222
- Brandt, pułkownik, szlachcic [czy nie jest to tożsama postać z Brantem?] 414, 630
- Braniccy 8, 138, 380, 448, 467, 566, 688, 725
- Branicki Jan Klemens, marszałek nadworny koronny (20 VI 1662–9 II 1673) 67, 89
- Branicki Józef, [starosta rzeżycki?] 579
- Brant, dowódca na służbie elektora Fryderyka Wilhelma 517
- Brenner Maksymilian 697
- Breza Wojciech Konstanty, starosta nowodworcki (1661–1698) 364
- Brodecki Jan Kazimierz, starosta jasielski 577
- Broniewski Jan Firlej, szlachcic zamordowany pod Gołębiem w 1672 roku 294, 295, 350, 354
- Broniewski Samuel Firlej, podkomorzy czernihowski (1662–1674) 166
- Brykowski Stanisław, starosta średzki? 534
- Brzostowski Cyprian Paweł, referendarz litewski świecki (1650–1681) 259
- Brzostowski Tomasz, cześnik różański 272
- Brzuchowiecki Iwan, hetman kozowy Ukrainy Lewobrzeżnej (1663–1668) 24
- Bukowiec Paweł* 443, 733
- Burkietowicz Anna* 14, 456, 466, 523, 528, 659, 730
- Bużeński Stanisław, poseł królewski, kanonik gnieźnieński i warmiński, regent kancelarii królewskiej 637, 638
- Bykowski Wiktoryn 531
- Bystram Leonard, asesor sądowy ziemi tczewskiej (1667–1680) wicewojewoda (podwojewodzi) pomorski (1671–1680) 635
- ## C
- Cedrowski Jan, pamiętnikarz 12, 94, 291, 727, 728
- Cerekwicki Jan, starosta średzki (1670–1688?), podczaszy wschowski (6 XI 1670–5 III 1671) 207, 291, 319, 320, 534
- Cetner Stanisław, miecznik lwowski (3 XI 1665–4 II 1676) 568, 569
- Chanenko Michał, hetman kozacki (1669–1674) 176, 217, 279, 339, 346, 368, 593, 738
- Chanenko Paweł 279, 593
- Chełmicki Franciszek, sędzia grodzki bobrownicki 549
- Chełmski Andrzej, rotmistrz 176
- Chełmski Marcjan Ścibor, podstoli sandomierski (1666–1681), brat Andrzeja Ścibora Chełmskiego 173, 177, 503, 554
- Chełmski Michał Ścibor? 254

- Chełmski Stanisław, starosta pobiedziski (1669–1676) 127, 130
 Chełmski, porucznik 177
 Chełstowski Paweł 639
 Chłudzieński, ks. proboszcz 334
Chłapowski Krzysztof 30, 282, 319, 376, 510, 534, 601, 727, 730, 737
Chmielewska Mieczysława 15, 49, 50, 67, 454, 730
 Chmielnicki Bohdan, hetman kozacki 23, 713, 734
 Chodakowski Kazimierz 500
 Chodorowski Aleksander, stolnik lwowski (3 XI 1663–15 XII 1681) 356, 358, 675, 681
 Chodorowski Krzysztof Stanisław, podkomorzy lwowski (6 XII 1672–27 VII 1681) 667
 Chojnacki Aleksander, autor *Diariusza* elekcji w 1669 roku 54
 Chojnowski Franciszek 434
 Chojnowski Mikołaj, zwany „Bułką” 434
 Chomętowski Marcin Karol 334
 Chrapowicki Jan Antoni, podkomorzy smoleński (1659–1669), wojewoda witebski (1669–1685), autor *Diariusza* 12, 21, 26, 52, 61, 66, 85, 114, 116, 199, 251, 252, 258, 287, 313, 352, 356, 359, 360, 361, 362, 491, 654, 727
 Chrzastowski Jakub 145
Ciara Stefan 30, 376, 510, 737
 Cieciszewski Jan, podkomorzy liwski 339, 340
 Cieciszewski Wojciech, ksiądz, spowiednik króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego 112, 294, 295
 Cielemiecki Krzysztof 512
Ciesielski Tomasz 43, 367, 539, 730, 731
 Cieszkowski Aleksander Felicjan, stolnik łączycycki (1670–1672), chorąży nowogrodzki (6 II 1672–13 XII 1676) 644
 Cieszkowski Jan, ksiądz pleban kowelski 744
 Cieszkowski, podstarości owrucki 569
 Cikowski (Cykoski, Cykowski) Jerzy, komisarz wojskowy województw poznańskiego i kaliskiego 126, 128, 130, 143
 Ciński Marcyan, towarzysz husarski 173
 Ciświcki Franciszek 127
 Ciświcki Ludwik, starosta stawiszyński, pułkownik JKM 127, 175, 395
Codello Aleksander 41, 111, 118, 126, 197, 198, 202, 203, 224, 248, 257, 265, 347, 367, 730
 Corassini François, pułkownik gwardii pieszej wojewody kijowskiego Andrzeja Potockiego 712
 Courthonne Jean de, opat de Paulmiers et Har-chagrats 171, 276, 281, 292, 307, 308, 717
 Courtois, opat, dyplomata francuski 44
 Cromwell Oliver 228
 Croy Ernst Bogislav von, książę, namiestnik Prus Książęcych 29, 222, 236
 Cynaki Jan, przedsiębiorca menniczy 460, 486
Cywiński Henryk 16, 443, 730
Czamańska Ilona 60, 95, 225, 243, 730
 Czaplic Marcjan, podstoli kijowski (1663–1676) 269, 545
Czapliński Władysław 13, 113, 260, 373, 419, 430, 644, 685, 731
 Czapski Aleksander, starosta parchowski 639, 756
 Czapski Sebastian, asesor sądu ziemskiego chełmińskiego 639, 756
 Czarniecki Stefan Stanisław, starosta kaniowski (1661), pisarz polny koronny (1671–1703), marszałek konfederacji gołąbskiej 1672 289, 293, 294, 297, 307, 315, 323, 325, 326, 329, 330, 340, 341, 342, 351, 354, 361, 363, 364, 515, 542, 567
 Czarniecki Stefan, wojewoda ruski, hetman polny koronny 28, 30, 315, 643
 Czarnocki Jan, komendant miasta Zbaraża 689
 Czartoryscy 8, 54, 203, 371, 373, 444, 725, 728, 748, 750
 Czartoryski Jan Karol, podkomorzy krakowski (26 II 1665–24 I 1680) 396, 501
 Czartoryski Kazimierz Florian, biskup kujawski 49, 52, 54, 119, 120, 170, 252, 258, 295, 299, 340, 362, 364
 Czartoryski Michał Jerzy, wojewoda wołyński (1661–1681) 77, 131, 139, 567, 735, 750

Czecholewski Jan, poseł królewski 452, 626, 627
 Czempkowski Józef 329
 Czermak Władysław 33, 34, 731
 Czermiński Wojciech Stanisław, podczasy parnawski (1659–1681) 569
 Czerny Michał, starosta parnawski (15 I 1667–25 VIII 1696) 317, 318
 Czernski Stanisław, rotmistrz piechoty wybranieckiej województwa sandomierskiego 508, 509
 Czołowski Aleksander 17, 676, 687, 731

D

d'Arquien Ludwik, brat Marysieńki Sobieskiej 44
 d'Arquien Sobieska Maria Kazimiera, zob. Sobieska Marysieńka
 Daleszyński Jan, rzekomy pisarz ziemski wschowski 22 XI 1671 [trwał proces sądowy o pisarstwo wschowskie] 320
 Daleszyński Jan, sędzia ziemski poznański (30 IX 1658–4 II 1672) 127
 Daniłowicz Jan, starosta parczewski 119
 Daniłowicz Mikołaj Franciszek, starosta czerwogrodzki (1666–1688?), starosta borecki (1672) 663
 Danowski Maciej Kazimierz, marszałek rozdwojonego sejmiku ziemi wiskiej 151, 152, 406, 425, 434, 456, 459, 467, 590, 701
 Dąbrowski Janusz S. 26, 731
 Dąbrowski/Dąmbrowski Kazimierz, cześnik wileński (1663–1679), towarzysz rotty husarskiej kasztelana wileńskiego, a następnie wojewody wileńskiego i hetmana wielkiego litewskiego Michała Kazimierza Paca 72
 Dąbski Jakub, chorąży zatorski i oświęcimski (1658–4 II 1676) 500
 Dąbski Stanisław, sekretarz królewski, archidiakon płocki i kanonik władysławowski 155, 157, 159, 446
 Dąbski/Dąbski Andrzej, kasztelaniec biecki, syn Jacka Hiacynta Jacentego Dąbskiego (Dąbskiego) kasztelana bieckiego (1663–1675) 500, 501
 Dąmbrowski Stanisław, starosta kościański?, [w istocie był nim Jan Stanisław Korzeniowski (1667–1683/1684), zob. K. Chłapowski: *Starostowie w Wielkopolsce...*, s. 30] 144, 319, 320, 655
 Dederkał Aleksander 567
 Dederkał Konstantyn 568, 569
 Dekan Jan, projektant fortyfikacji 657
 Dembińscy 215
 Denemark (Dennemark, Donnemark, Deinemark, Denmark, Dynemark) Jan, pułkownik (1663–1667), dowódca regimentu, otrzymał polski indygenat na sejmie w 1673 roku 173, 373, 642
 Denhoff Ernest, generał major wojsk cudzoziemskiego autoramentu, pułkownik JKM, dowódca regimentu gwardii koronnej 84, 119, 177, 281, 584, 586, 587, 588, 589, 597, 601
 Denhoff Teodor, podkomorzy koronny (1661–1684) 84
 Denhoff Władysław, podkomorzy pomorski (1666–1677), dowódca regimentu piechoty cudzoziemskiego autoramentu, starosta starogardzki 28, 135, 227, 589, 590, 592, 594, 606, 614
 Denhoffowie 119
 Dębicki Ludwik, pamiętnikarz 54, 727
 Dębicki Marcin Michał, chorąży sandomierski (1653–1676) 49, 54, 166, 169, 170
 Dębiński Kazimierz 192
 Dębiński Piotr, poseł królewski, opat koronowski 446, 497
 Dobrski Władysław, asesor sądowy ziemi chełmińskiej (1665–1695), chorąży michałowski 616
 Dolski Jan Karol, marszałek powiatu pińskiego (1666–1676), krajczy litewski (1670–1676), pułkownik JKM 72
 Dönhoff Fryderyk (Friedrich), pułkownik, dowódca sił posiłkowych elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma Hohenzollerna 284, 285, 288, 289, 298, 299, 306, 365
 Doroszenko Grzegorz, brat Piotra Doroszenki 193

- Doroszenko Piotr, hetman kozacki (od 1666 Ukrainy Prawobrzeżnej) 23, 24, 26, 34, 69, 176, 193, 202, 221, 261, 279, 284, 368, 475, 734, 738
- Dowmont Siesicki Kazimierz Władysław, kuchmistrz litewski (21 III 1667–26 V 1691) 33
- Dreiling Hans, rajca ryski 475
- Droglowicz Jan Kazimierz (błędna wersja nazwiska występująca w dokumencie), stolnik wilkomirski?, porucznik 72
- Drogomir Aleksander, podstarości lwowski (1668–1670, 1672–1676) i poborca ziemi lwowskiej (1668–1670), chorąży żydaczowski (30 X 1671–zrezygnował przed 5 II 1672) 681
- Drogoń Aleksander 678
- Drozdowicz Jan Kazimierz, stolnik wilkomirski?, porucznik 72
- Drozdowski 65
- Drozdowski Florian, sekretarz królewski 272
- Drucki-Sokoliński Michał, marszałek drugiego sejmku zwołanego w 1672 roku 253, 364
- Druszkiewicz Stanisław Zygmunt, pamiętnikarz 12, 51, 52, 305
- Dubas-Urwanowicz Ewa 219, 737
- Duch Święty 41, 42, 46, 87, 334
- Duczymiński/Duczymierski/Ducimiński? Konstanty 334, 335, 604
- Dumanowski Jarosław 713, 731, 734
- Dwornicka Irena 414, 729
- Dybaś Bogusław 17, 163, 648, 651, 665, 675, 690, 695, 707, 712, 731
- Dylewski Adam 16, 475, 491, 731
- Dyrda Piotr 524, 731
- Działyńscy 80, 259
- Działyński Albert, kanonik warmiński, sekretarz królewski 344
- Działyński Michał, miecznik pruski (1669–1676) i starosta kiszewski (1672?), starosta łąkorski (1672) 639
- Działyński Stanisław, starosta bratiański 639
- Działyński Stanisław, starosta tołkmicki (1650), starosta kiszporski (1657), wojewoda malborski (1657–1677) 161, 259, 260, 341, 625, 731
- Działyński Zygmunt, starosta inowrocławski (1650–1685), wojewoda brzeski-kujawski (1661–1678) 126, 251, 735
- Dzierbiński Kazimierz 192
- Dziągiewski Jan 12, 14, 32, 50, 63, 292, 434, 436, 728, 731
- Dziubiski Łukasz 329
- ## E
- Elźbieciak Joanna 10, 84, 373, 444, 728
- Enghien Henri Jules de Bourbon Condé, książę, syn księcia Louisa II de Condé (Kondeusza Wielkiego) 24, 25, 28, 29, 32, 93
- ## F
- Fabiani Bożena 453, 731
- Falniowska-Gradowska Alicja 282, 737
- Fantoni Ludwik, opat 95, 176
- Farnese Ranuzio II, książę Parmy 38
- Felkersamb (Felkierzamb, Felkierzan, Felkersam, Felkierzon, Voelkersahm) Otto Fryderyk, starosta czorsztzyński, pułkownik, komendant Czorsztyna 707, 735
- Ferenc Marek 10, 84, 112, 373, 376, 444, 728
- Filip IV Piękny 524
- Filipczak-Kocur Anna 16, 20, 161, 248, 367, 381, 417, 474, 496, 539, 616, 731
- Fitinghoff, oficer 216
- Frale Barbara 524, 731
- Franz Maciej 57, 731
- Fredro Andrzej Maksymilian, kasztelan lwowski (27 X 1654–18 II 1677) 27, 38, 51, 267, 551
- Fredro Stanisław Antoni Karol, stolnik podolski (kamieniecki) (1670–1676) 711
- Fredro Stanisław Michał\Michał Stanisław, podstoli podolski (kamieniecki) (1662–1673), pisarz ziemski przemyski (1673–1682) 551, 671
- Froch Władysław 12, 27, 201, 729
- Frost Robert 715, 716, 731
- Froszek Jakub, burmistrz Bydgoszczy 663
- Fryderyk III, elektor brandenburski, następnie jako król Prus Fryderyk I 525, 622
- Fryderyk Wilhelm Hohenzollern, elektor brandenburski 9, 24, 40, 43, 50, 62, 64, 65, 69,

- 70, 72, 81, 85, 86, 95, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 126, 129, 131, 137, 139, 140, 144, 162, 163, 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 180, 181, 197, 201, 211, 225, 226, 230, 231, 236, 251, 255, 257, 259, 277, 284, 285, 286, 287, 288, 298, 299, 306, 310, 314, 348, 349, 350, 351, 355, 365, 450, 517, 533, 542, 566, 573, 604, 620, 622, 624, 702, 713, 737
- Frydrych, żartobliwe określenie 39
- G**
- Gałczyński 529
- Galecki/Gałęcki Franciszek, na służbie elektora brandenburskiego [Galecki był w istocie cześnikiem, gdyż podczaszym kijowskim był Jan Proskura Suszczański (1655–1679), Galecki zrezygnował z cześnikostwa na sejmie w 1667 roku z powodu infamii] 171, 172, 544
- Gałęzowski Jan 574
- Gargas Zygmunt 443, 732
- Gąsiorowski Andrzej, starosta radziejowski (1665–1681) 208, 224
- Gąsiorowski Antoni 30, 282, 376, 395, 510, 531, 567, 573, 614, 690, 737
- Gembicki Jan, biskup płocki 72, 299, 301, 302, 309, 340
- Gembicki Stefan, kasztelan rogoziński (30 X 1669–23 VIII 1676) 143, 323
- Gerlach Jan 16, 506, 732
- Gibboni Jan, właściciel oraz dzierżawca zakładów hutniczych, otrzymał indygenat na sejmie w 1654 roku 513, 659
- Gidzielski Stanisław 531
- Gierej/Gerej Aadil/Adil, chan tatarski (krymski) 221
- Gierowski Józef Andrzej 58, 59, 732, 735
- Giraj/Gerej/Gierej Selim, chan tatarski (krymski) 450
- Girej Krym, sułtan-kałga 23
- Girej Mehmed, chan tatarski (krymski) 23
- Gisleni Jan Baptysta 50
- Giziel Innocenty, archimandryta Ławry Pieczerskiej w Kijowie 34, 56
- Glinka Janczewski Jan, pisarz ziemski wiski 272, 292, 593, 594
- Gliński Adam, stolnik sandomierski (1665–1676) 254, 282
- Głochowski/Głuchowski Mikołaj, asesor sądu ziemskiego chełmińskiego (25 XI 1665–6 XI 1676) 639
- Głogowski Jan (Andrzej/Jan Andrzej), cześnik nowogrodzki (1671–1685) 408, 531
- Głogowski Samuel, podsejdek ziemski nowogrodzki 1665 323
- Gmiterek Henryk 254, 573, 737, 738
- Gniński Jan, wojewoda chełmiński (30 V 1668–20 X 1680) 48, 66, 67, 259, 298, 345, 639
- Godlewski Jan (?) 689
- Godlewski Jerzy, chorąży czernihowski (13 IX 1668–10 III 1683) 643, 645
- Golański Aleksander 746
- Goliński Franciszek, cześnik przemyski (1671) 657
- Gołocki Jan Maciej, podsejdek lwowski (1667–1679), starosta janowski (1667) 674, 675
- Gołuchowscy 215
- Gołyński Wojciech, cześnik czernihowski (1 VII 1661–4 IV 1679) 559
- Gomoliński Aleksander, poseł województwa sieradzkiego na pierwszy sejm w 1670 roku, rotmistrz wojewódzki 113, 526, 530
- Gortzke Joachim Ernst von, generał, komendant Kłajpedy 222
- Gosiewski Wincenty Aleksander, hetman polny litewski 28
- Góralski Zbigniew 435, 709, 732
- Górecki, jezuita 294
- Górski Konstanty 303, 732
- Górski Zbigniew 614, 737
- Grabia Wawrzyniec, pisarz ziemski łomżyński 335
- Grabowski Ambroży 11, 184, 283, 728, 750
- Grabowski Stanisław, starosta brokowski 167, 591
- Grabski Kazimierz, poborca poznański 657
- Grajewski Jakub, podkomorzyc wiski 271, 272, 290, 333, 593, 594

Grajewski, podkomorzy wiski 590, 593
 Grange de la d'Arquien Maria, zob. Sobieska Marysieńka
 Granowski Prokop Jan, chorąży husarski 321, 323
 Grądzki Jan, marszałek rozdwojonego sejmiku ziemi wiskiej 151, 401, 425, 436, 473, 590, 700, 701
 Grochowalski Melchior Ludwik, podczaszy dobrzyński (31 XII 1671–15 XII 1677) [z tytułem tym występują też inne osoby, zob. *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku...*, s. 183] 614
 Grochowski Jerzy, łowczy przemyski (1659–1671) 551, 671
 Grodzicki Stanisław, cześnik łomżyński 334
Grodziski Stanisław 414, 729
 Grotowski Zygmunt 522
 Grudziński Andrzej Karol, wojewoda poznański (1661–1677) i starosta średzki (20 XI 1664–12 VII 1670) 90, 534
 Grudziński Kazimierz, wojewodziec rawski, zerwał pierwszy sejm w 1672 roku 224, 225, 226, 233, 383, 423, 455, 518, 531, 660
 Grudziński Zygmunt, starosta bolemowski (1660–1675) 87
 Gruszecki Jan Franciszek, podsędek podolski (kamieniecki) (15 XI 1660–9 V 1672) 572
 Gruszecki Stanisław, stolnik czernichowski 564, 565
Grygajtis Krzysztof 277, 732
 Grzybowski Teofil, podkomorzy czerski 339
 Grzymułtowski Krzysztof, kasztelan poznański (1656–1677) 33, 44, 64, 72, 97, 116, 119, 125, 126, 129, 130, 131, 137, 138, 142, 143, 144, 146, 150, 164, 171, 174, 181, 197, 213, 222, 227, 231, 254, 257, 258, 299, 314, 319, 348, 354, 356, 374, 376, 378, 732
 Guiche, kawaler 136
 Guldenstern/Guldensztern Władysław Kazimierz, starosta sztumski 620
Gumowski Marian 16, 443, 732
 Gurowski, poseł wojskowy 321
 Gurzyński/Gorzeński/Górzyński Jan, pułkownik autoramentu cudzoziemskiego JKM 85, 126, 128, 130, 321, 343, 344, 632

H

Habsburg Eleonora Maria Józefa, żona króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego, przyrodnia siostra cesarza Leopolda I 88, 90, 94, 104, 105
 Habsburgowie 13, 24, 49, 65, 105, 403, 525
 Hadziewicz Grzegorz 85
 Hakiewicz Roman 643
Haratym Andrzej 23, 732
 Harlakowicz, podtlumacz, poseł Rzeczypospolitej do Turcji 236
Herbst Stanisław 59, 735
 Herostrates 225
 Heś Robert 525, 630, 732
 Heydenkamp Hans Albrecht, pruski wyższy dyrektor ceł 351
 Hocziszewski, regent ziemski (powiatu krzemienieckiego?) 269
Hoffman Karol Boromeusz 59, 732
 Horain Bogusław/Jan Bogusław/Bogusław Jan, sędzia ziemski kijowski (1663–1674) 133
 Horn Andrzej Jerzy, przedsiębiorca menniczny 491
Hoszowski Stanisław 732, 743, 744
 Hoverbeck Jan, dyplomata brandenburski 9, 25, 40, 50, 62, 64, 65, 92, 111, 113, 116, 117, 139, 140, 144, 163, 201, 221, 222, 224, 226, 231, 253, 257, 258, 259, 277, 278, 279, 306
Hubert Leopold 314, 729
 Hulewicz Erazm Paweł, chorąży czernihowski (1672–1674) 269, 568, 569
 Hulewicz Wacław, podkomorzy łucki (1661–1675) 77, 166

I

Iwanicki Marcjan, cześnik czernihowski (16 XII 1667–4 IV 1679) 568
 Iwanicki Stefan, podsędek ziemski włodzimierski (27 II 1670/7 XI 1670–2 IX 1673) 269
 Iwanowski, rotmistrz JKM 643
 Iwański Proskura Jan, poborca województwa kijowskiego 133
 Iwchim 744

J

- Jabłonowski Stanisław Jan, oboźny koronny (1661–1664), wojewoda ruski (1664–1692), starosta generalny ziem ruskich 26, 28, 51, 57, 119, 144, 163, 177, 193, 194, 196, 217, 218, 267, 268, 283, 284, 289, 291, 314, 552, 553, 667, 676
- Jackowski Jan Kazimierz 529
- Jadwiga, święta 578
- Jagiellonowie 8, 27, 51, 581, 725
- Jakowenko Natalia* 24, 732
- Jakubowski, oficer? 218
- Jałbrzykowski Marcin, sędzia ziemski zambrowski 334, 335, 436
- Jan II Kazimierz (Waza), król Polski 7, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 23, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 50, 60, 62, 75, 77, 80, 88, 102, 105, 125, 157, 159, 170, 173, 184, 185, 229, 287, 302, 414, 430, 443, 453, 462, 475, 477, 480, 483, 484, 486, 488, 490, 491, 562, 575, 599, 624, 661, 682, 685, 691, 719, 728, 731, 733, 734, 736, 739
- Jan III Sobieski, chorąży wielki koronny (1656–1665), marszałek wielki koronny (1665–1674) i hetman wielki koronny (1668–1674), król Polski 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 34, 36, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 74, 77, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 93, 95, 98, 101, 102, 105, 108, 110, 111, 113, 115, 119, 120, 123, 124, 128, 129, 131, 138, 139, 143, 144, 147, 149, 151, 157, 158, 159, 163, 164, 171, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 189, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 201, 203, 207, 208, 209, 211, 212, 214, 217, 218, 219, 220, 223, 225, 226, 228, 229, 230, 232, 236, 237, 238, 243, 244, 247, 248, 250, 251, 252, 255, 257, 258, 264, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 283, 284, 287, 288, 289, 290, 292, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 328, 330, 331, 332, 333, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 360, 361, 362, 364, 366, 367, 368, 369, 373, 386, 387, 392, 430, 448, 453, 471, 475, 486, 490, 496, 498, 500, 506, 507, 510, 511, 513, 515, 516, 519, 521, 523, 524, 527, 533, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 544, 548, 550, 551, 552, 553, 555, 558, 559, 560, 562, 563, 567, 570, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 581, 593, 596, 599, 603, 612, 613, 614, 623, 627, 631, 634, 636, 637, 643, 646, 649, 652, 670, 673, 675, 676, 677, 680, 683, 684, 692, 697, 699, 714, 717, 721, 728, 729, 730, 732, 733, 735, 736, 737, 738, 739
- Jan, święty 642
- Janas Eugeniusz* 325, 531, 544, 690, 737
- Janczak Julian* 277, 732
- Janiewski Jan, podstarości dobrzyński 569
- Janiszewski, instygator 693
- Jankiewicz Monika* 10, 84, 374, 444, 728
- Janusonis Statys* 491, 732
- Jaranowski (Jarnowski) Sebastian, podsędek ziemski brzeski-kujawski (15 III 1662–19 V 1676) 208, 225, 226, 240
- Jarmolik Włodzimierz* 219, 737
- Jarmoliński Andrzej 168
- Jarochoowski Wojciech, sędzia ziemski wschowski (1658–1678) 127
- Jaroszuk Jan* 378, 732
- Jarzyna Adam z Rudek, rotmistrz, chorąży rawski 615
- Jaskólski Mariusz Stanisław, kasztelan sanocki (25 IX 1663–5 II 1676) 304, 356, 358, 362
- Jaszyński Piotr 639
- Jażewski Maciej 272
- Jedwabiński Paweł, chorąży wiski 167, 271, 589, 590, 591
- Jedynak Karolina* 10, 84, 374, 444, 728
- Jedynak Stanisław* 59, 728
- Jelec Jan Wacław, tytułujący się cześnikiem kijowskim 329, 544
- Jelowski Andrzej Władysław, wojski łucki (1649–1683) 569
- Jemialianczuk Uładzimir 737
- Jemiołowski Mikołaj, pełniący funkcję poborcy podatków, pamiętnikarz 12, 32, 50, 51, 86, 181, 292, 575, 728

- Jena Fryderyk, dyplomata brandenburski 9, 40, 50, 62, 64
- Jerlicz Joachim, pamiętnikarz 13, 32, 33, 53, 68, 86, 125, 254, 279, 304, 728, 743
- Jerzy II Rakoczy, książę Siedmiogrodu 24
- Jeśman Krzysztof, kasztelan nowogrodzki (1672–1677?) 250, 260
- Jeziorowski Jan, chorąży różański 339
- Jordan Piotr, ksiądz, poseł królewski 140, 379, 447, 498
- Jovaisa Liudas* 443, 733
- Judycki Walerian Stanisław, referendarz litewski duchowny (1670–1673), biskup metoneński (1669) 259
- Juliusz II, papież (1503–1513) 695
- K**
- Kabaciński Ryszard* 449, 614, 728, 737
- Kaczkowski Franciszek 127
- Kaczmarczyk Zdzisław* 428, 739
- Kalckstein Christan Ludwig/Krystian Ludwik 137, 222
- Kalęba Beata* 443, 733
- Kalinowski Stanisław Samuel, łowczy podlaski (1669–1679), pułkownik JKM 501
- Kalinowski Stanisław, komendant Wawelu 653
- Kalinowski Walenty Józef, cześnik halicki (26 IV 1671–12 III 1699) 559, 561
- Kałczewski Remigian, zob. Skarbek Kiełczewski Remigian
- Kałuszowski Michał 55, 56
- Kamecka-Skrajna Mirosława* 13, 82, 88, 362, 732
- Kamiński Andrzej* 29, 40, 43, 64, 102, 137, 222, 226, 732
- Kamiński Wacław 203
- Kamiński Czesław* 471, 491, 732
- Kan Mehmed, murza 23
- Kaniewski Jacek* 243, 732
- Kanon Jerzy, burgrabia sandomierski 659
- Karaul Ahmed, pasza, czausz turecki 202
- Karczewski (Korczewski) Aleksander, skarbnik kijowski (11 I 1672–20 IV 1674) 547
- Karczewski Tomasz, podczaszy sanocki (1663–1676), podwojewodzi lwowski (1664–1689) 674, 675
- Karna Mikołaj 667
- Karol V, książę Lotaryngii/Karol Lotaryński 42, 43, 44, 45, 46 50, 51, 54, 56, 92, 226
- Karol X Gustaw, król Szwecji (1654–1660) 475
- Karol XI, król Szwecji (1660–1697) 450, 475
- Karwowski Jan, dworzanin królewski, poseł królewski, cześnik podolski (kamieniecki) (12 IV 1668–30 I 1682) 123, 220, 221, 236, 315
- Karwowski Paweł 333
- Katylińska 227
- Kawiecki Hieronim, łowczy ziemi halickiej? [urząd ten pełnił Stanisław Kazimierz Kurdwanowski (1664–1672), zob. *Urzednicy województwa ruskiego...*, s. 47] 686, 687
- Kawiecki Władysław, sędzic podolski, syn sędziego podolskiego (kamienieckiego) Krzysztofa Kawieckiego (1661–1672) 690
- Każmierczyk Adam* 508, 531, 668, 732
- Kądziała Łukasz* 30, 376, 510, 737
- Kątski (Kącki, Kontski) Marcin Kazimierz, generał artylerii koronnej (30 XII 1665–26 III 1710) 157, 159, 265, 508, 511, 528, 606, 617, 629, 632, 635, 636, 685, 717, 735
- Keamek (Heamek?) 701
- Kersten Adam* 33, 731
- Kersten Krystyna* 94, 649, 732, 739
- Kettler Jakub, książę Kurlandii i Semigalii, lennik Rzeczypospolitej 450, 511, 566
- Kęder Wojciech* 649, 732
- Kierdej Jan Kazimierz, marszałek powiatu grodzieńskiego (1668?/1669?–1683), marszałek pierwszego sejmiku w 1670 roku 112, 116
- Kiryk Feliks* 94, 649, 732, 739
- Kisiel Jakub 569
- Klemens X, papież (1670–1676) 56, 220, 290, 298, 308, 314
- Klementowski Marian Lech* 12, 27, 201, 729
- Kluczycki Franciszek* 10, 11, 70, 196, 242, 345, 417, 453, 455, 547, 727, 728, 729
- Kłaczewski Witold* 25, 27, 29, 30, 32, 325, 531, 544, 567, 690, 693, 699, 732, 733, 737

- Kłobukowski, porucznik 178, 179
 Kłodnicki, rotmistrz nadworny wołoski 282
 Kmicic Jan, stolnik orszański 329
 Kobielski Florian 529
 Kobielski Mikołaj 530
 Kobylnicki Andrzej 680
 Kobylnicki Wojciech 678
 Kochanowski Piotr, starosta radomski 91, 94, 95, 96, 113, 137, 146, 174, 175, 254, 359
 Kochanowski Piotr, wojski sandomierski (1661–1676), [nie jest tożsamy ze starostą radomskim Piotrem Kochanowskim] 166, 254
 Kochowski Wespazjan, pamiętnikarz 13, 82, 83, 223, 292, 728
 Kołakowski Andrzej, rotmistrz 506
Kołątaj Hugo 58
Kołodziejczyk Dariusz 713, 733
Kołodziejczyk Ryszard 94, 649, 732, 739
 Komada Jan 747
 Komar Hieronim, sędzia ziemski orszański 289
Komaszyński Michał 42, 59, 318
 Komornicki Hieronim Michał 166
 Komorowski Mikołaj (Michał?), chorąży dobrzyński (29 X 1664/19 VI 1669–1679) 134, 196
 Konarski Adam, rotmistrz piechoty ziemi sarnockiej 677
 Konarski Adam, sekretarz królewski, kanonik płocki, kantor warmiński 160, 161
Konarski Kazimierz 43, 586, 733
 Kondeusz Wielki 24, 26, 29, 32, 33, 34, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 48, 49, 50, 53, 56, 57, 84, 93, 180, 226, 257, 285
 Koniecpolski Stanisław, wojewódzic sandomierski 257, 259, 362
 Konopacki Jerzy, starosta wielicki, poseł królewski, pułkownik JKM 128, 628
Konopczyński Władysław 60, 733
 Kopeć Jan Karol, kasztelan trocki (1670–1681) 260
 Koprek Dąbrowski Stefan, komendant twierdzy w Zbarażu 689
 Köprülü Ahmed, wielki wezyr turecki 202
 Korawicki/Korowicki Daniel/Daniel Rafał, podczaszy drohicki (29 VIII 1661 zrezygnował przed 1 IX 1703) 167, 591
 Korczewski (Karczewski) Aleksander, skarbnik kijowski (1672–1674) 547
 Kordysz Krzysztof, podczaszy braclawski (1658–1678), sędzia grodzki łucki (1672–1674) 118, 135
 Korsak Bobynicki Jan Kazimierz, kasztelan plocki 250, 260
 Koryciński Wojciech, arcybiskup lwowski (1670–1677) 339
 Korycki Krzysztof, generał major, podkomorzy chełmiński (1665–1676) 177, 179, 617, 619, 629, 632, 635, 636, 641
 Korycki Samuel Murza 277
 Korzeniewski/Korzeniowski Jan/Stanisław, starosta kościański (1667–1683/4?) 207, 319
Korzon Tadeusz 15, 16, 28, 303, 315, 348, 352, 356, 361, 733
 Kossakowski Jan, prawdopodobny właściciel wsi Pszenicznik 745
 Kossakowski Jan, starosta wiski (1668–1680) 593
 Kossakowski Piotr Andrzej, cześnik wołyński (1657–1680) 569, 745
 Kossowski/Kosowski Wawrzyniec, podczaszy łączycycki (11 IV 1667–30 I 1679) 132, 250
 Kościuszko Tadeusz 60, 733
Kot Stanisław 422, 733
 Kotowicz Andrzej, kasztelan wileński (1672–1682) 248, 364
 Kowalewski Stanisław Kazimierz, łowczy kijowski (9 XII 1660–26 XI 1695) 133, 545, 546, 547
 Kowalski Marcin Wierusz 529
Kozyński Robert 14, 555, 556, 682, 683, 733
 Kożuchowski Stanisław Kazimierz, stolnik kaliszki (30 IX 1659–30 X 1670) 128, 130
 Krasicki Marcin Konstanty, hrabia, kasztelan przemyski (13 II 1671–25 V 1672) 671, 672
 Krasieński Jan Dobrogost (Bonawentura), referendarz koronny świecki (1668–1688) i starosta warszawski, przasnyski, nowomiejski (1668), syn zmarłego podskarbiego wielkiego koronnego Jana Kazimierza Krasieńskiego

- go 108, 157, 376, 474, 478, 480, 482, 484, 486, 487, 488, 607, 612, 627, 636
- Krasiński Jan Kazimierz, podskarbi wielki koronny (1658–1668) 462, 474, 479, 480, 482, 484, 485, 487, 488, 533, 570, 735
- Krasiński Świętosław 241
- Krasnosielski 641
- Krasowski Piotr, komendant Krosna 667, 668, 669, 672, 674, 680
- Kraśnicki Krzysztof 329
- Kraśnicki Wojciech, wojewoda mazowiecki 275
- Krawczuk Wojciech 409, 728
- Kretkowski Damian, kasztelan chełmiński (1663–1675) 345
- Kriegseisen Wojciech 14, 15, 30, 32, 61, 84, 86, 87, 88, 104, 116, 135, 175, 185, 188, 222, 243, 248, 251, 261, 262, 305, 317, 351, 352, 383, 416, 430, 433, 438, 450, 664, 733
- Kroll Piotr 23, 69, 339, 732, 738
- Krosnowski Albert/Albrecht/Olbracht, podkomorzy lwowski (2 XII 1671–9 III 1672) 667, 674
- Kruczyński Aleksander Murza 277
- Krystian, książę legnicko-brzesko-wołowski 83
- Krystyna, królowa Szwecji (1632–1654) 475
- Kryszpin Kirszensztein Hieronim, podskarbi wielki litewski (1663–1676) 364
- Krzeczkowski Samuel Murza 277
- Krzeczkowski, postać fikcyjna 528
- Krzycki Stanisław, podkomorzy kaliski (25 II 1667–15 VI 1678) 53, 57, 126, 130, 143, 206, 226, 320, 321, 322
- Krzykowski Aleksander, starosta zbaraski? 689
- Krzywiński (młody/junior?), poseł wojskowy 321
- Kucharski Sebastian, pisarz grodzki piotrkowski 529
- Kukulski Leszek 13, 305, 377, 729, 735
- Kulecki Michał 88, 219, 737
- Kunczewicz Jakub Teodor, kasztelan żmudzki (1661), później wojewoda brzeski (1664–1666) 29
- Kurdwanowski 659
- Kurdwanowski Aleksander Michał, podstoli halicki (30 VIII 1658–2 V 1659), potem podsędek halicki (1680–1695) 559
- Kurpiewski Janusz 16, 470, 471, 491, 732, 733
- Kurtyka Janusz 690, 737
- Kutrzeba Stanisław 10
- Kwasocki Aleksander 689
- ## L
- Labuda Gerard 411, 524, 525, 711, 713, 730, 733, 738
- Lanckoroński Jacek Hiacynt, kasztelan przemyski (1655/1668–1671) 143, 166
- Lanckoroński M.J. 166
- Lanckoroński Pakosław Kazimierz, podstoli krakowski (21 VI 1672, rezygnacja przed 12 X 1681) 500
- Lanckoroński Wespazjan, biskup kamieniecki 236, 237, 279, 336
- Laskowski 671
- Lasocki Adam, kasztelan wyszogrodzki 104, 402, 598
- Laumenskaite Egidija 443, 733
- Lech 58
- Ledóchowski Michał, wojski nowogrodzki (21 III 1668) 568
- Ledóchowski Stefan, podkomorzy krzemieniecki (1659–1672), kasztelan braclawski (1672–1675) 86
- Lehndorff Ahasverus von, podpułkownik, dowódca straży króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego, brandenburski tajny radca legacyjny 137
- Leopold I, cesarz (1658–1705) 88, 91, 207, 226, 228, 230, 241, 247, 254, 289, 307, 314, 349, 447, 448, 450, 469, 510, 627, 673, 721
- Lepszy Kazimierz 59, 735
- Leszczyński Jan, kanclerz wielki koronny (1666–1677) 33, 44, 64, 83, 88, 102, 113, 119, 128, 180, 194, 197, 201, 212, 215, 221, 222, 223, 231, 285, 287, 289, 298, 299, 319, 348, 349, 350, 351, 356, 451, 624
- Leszczyński Samuel, starosta łucki (1658–1673), cesja na rzecz Stanisława Kazimierza Bie-

- niewskiego 3 X 1673, oboźny koronny (1664–1676) 173, 280, 321
- Leszczyński Stanisław, król Polski 59, 728
- Leszczyński Waclaw, krajczy koronny (1658–1673), wojewoda podlaski (1673–1688), starosta kowelski 206, 656
- Leszczyński Władysław, wojewoda łęczycki (1656–1674) 132
- Leśniewski Marcin 534
- Leśnodorski Bogusław* 428
- Lewandowski Ignacy* 712, 729
- Lewiński Marcin 506
- Leżeński Tomasz, biskup łucki 340, 570
- Leżyński ksiądz, dominikanin 315
- Libiszowska Zofia* 25, 318, 649, 650, 716, 717, 733
- Lichtfus, kapitan 607
- Linkauz (Linkhaus) Jan, chorąży owrucki (1673–1674) 588
- Lionne Hugues (Hugo) de, minister spraw zagranicznych Francji 44, 45, 57, 85, 94, 95, 111, 112, 126, 176
- Lionne Louis (Ludwik) de, syn francuskiego ministra spraw zagranicznych 83, 85, 88
- Lipczyński Kazimierz 669, 680
- Lipiński Samuel 168
- Lipski Jan, chorąży bełski (1651–1681) 576, 577, 578
- Lipski Jan, wojewoda rawski 48
- Lipski Samuel 582
- Lipski Stanisław, ksiądz, regent kancelarii podkanclerzego koronnego i biskupa chełmińskiego Andrzeja Olszowskiego 54
- Lisola Franciszek von, ambasador Austrii 25
- Lityński Adam* 548, 585, 733
- Löbel Jan Zygmunt, pułkownik, komendant Białej Cerkwi 156, 159, 176, 366, 650, 651, 655, 692, 696
- Lobkowitz Georg Christian, minister cesarski 91
- Lobkowitz Wenzel Euzebiusz, kanclerz austriacki 226
- Lochman Martin, rajca krakowski 654
- Longueville Karol de, książę, hrabia de Saint Paul, siostrzeniec Kondeusza 84, 94, 114, 119, 228, 258, 281, 299
- Lubieniecki Marek 269, 569
- Lubieniecki Zbigniew, sędzia grodzki włodziemiński (1655–1673) i stolnik wendeński (1670–1693) 567, 568
- Lubomirscy 214, 215, 651
- Lubomirski Aleksander Michał, wojewoda krakowski (1668–1677), starosta sądecki (1670–1675)? 45, 83, 93, 119, 214, 258, 314, 384, 495, 499, 576, 583, 648, 653
- Lubomirski Hieronim Augustyn, kawaler maltański, starosta sądecki 138, 217, 218, 304, 448
- Lubomirski Jerzy Sebastian, marszałek wielki koronny (1650–1664), rokoszanin 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 77, 100, 349, 387, 388, 732, 736
- Lubomirski Stanisław Herakliusz, syn Jerzego Lubomirskiego, podstoli koronny (1669–1673), marszałek nadworny koronny (1673–1676), starosta spiski (1669–1673) 25, 52, 94, 162, 164, 165, 166, 173, 380, 495, 510, 540
- Lubowicki (Łubowicki) Jan Franciszek, kasztelan wołyński (1661–1675) 364
- Lubowiecki Jan 548
- Ludwik XIV, król Francji 9, 23, 28, 29, 33, 34, 40, 42, 44, 45, 46, 57, 68, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 94, 112, 129, 156, 159, 176, 224, 228, 230, 241, 248, 257, 265, 277, 281, 286, 288, 289, 307, 314, 315, 352, 356, 361, 368, 386, 716
- Ludwika Maria, królowa Polski 17, 23, 24, 25, 27, 28, 32, 33, 318, 453, 575, 731
- Lukas Stanisław* 9
- Lulewicz Henryk* 4, 11, 20, 51, 165, 176, 248, 259, 727, 729, 737
- Lumbrès Antoine de, ambasador francuski 24
- Lupia 282
- Lupini Antoni, ksiądz 285
- Lutosławski Szczęśny 529

Ł

- Łada Jan, towarzysz husarski 173
- Łaski?/Łącki, starościc nakielski, syn starosty nakielskiego Jana Korzboka Łąckiego (1639–1662) 207

- Łasko 217
 Łastowiecki, major 677
 Łaszcz Samuel 577, 579, 697
 Łącki Elias Jan, generał major, komendant
 Lwowa, chorąży ziem pruskich 175, 283,
 677
 Łączyński Józef, miecznik lwowski (1665), sta-
 rosta buski (1665–1676), generał major
 piechoty JKM 279, 696
Łopaciński Hieronim 9, 117, 726
 Łopatecki Kazimierz 529
Łosowski Janusz 254, 738
 Łoś Jakub, pamiętnikarz 26, 27, 32, 728
Łoś Roman 16, 717, 733
 Łoś Władysław, stolnik płocki 344, 345, 639
 Łukowski Balcer, deputat skonfederowanej cho-
 rągwi 326, 542
 Łuszczewski Wojciech 37, 38
 Łużecki Franciszek 559
 Łużecki Stanisław Karol, podkomorzy dro-
 hicki (1664–1670?), kasztelan podlaski
 (1670–1683), regimentarz wojsk koron-
 nych 119, 193, 201, 219, 221, 280, 338,
 343, 355, 364
- M**
- Machowski 674, 675, 677, 679
Maciszewski Jarema 422, 733
 Macuk Andrej 737
 Maily Lascaris Jakub de, szwagier kanclerza
 wielkiego litewskiego Krzysztofa Zygmun-
 ta Paca 46
Majewski Wiesław 32, 65, 324, 691, 733
 Malec Jerzy 731
 Małski, rotmistrz wojewódzki 530
 Małachowski Jan ksiądz kanonik krakowski,
 referendarz koronny duchowny (1666–
 1676) 236, 237, 364
 Małachowski Rafał, sędzia grodzki piotrkow-
 ski 132, 520
 Małuski Sebastian, dworzanin królewski, rzeko-
 my cześnik nowogrodzki (po 1662) 522,
 531
 Maniecki Jerzy Michał, stolnik kijowski (1667–
 1679) 128, 130
Manteuffel Tadeusz 59, 735
 Marcin, święty 541, 564, 566, 578, 579, 749
 Marescotti Galeazzo, arcybiskup koryncki, nun-
 cjusz Stolicy Apostolskiej w Rzeczypospoli-
 tej (1668–1670) 56, 95
 Maria Kazimiera, królowa Polski, zob. Sobieska
 Marysieńka
Markiewicz Mariusz 55, 733
 Mars, postać mityczna 350
 Marszewski Mikołaj 529
 Matczyński Marek, chorąży husarski 1658,
 starosta grabowiecki (1663–1683) 323,
 324
 Matka Boska Bolesna 115
 Matka Boska Gromniczna 596
 Matka Boska Zwycięska 83
Matwijowski Krystyn 61, 131, 436, 507, 730,
 733, 734, 736, 737, 739
Matwijów Maciej 14, 33, 34, 36, 414, 477, 507,
 728
Matyasik Joanna 14, 37, 54, 60, 62, 64, 75, 77,
 88, 93, 97, 98, 133, 138, 164, 165, 175, 178,
 180, 181, 185, 193, 201, 216, 217, 225, 251,
 285, 299, 373, 386, 387, 444, 450, 452, 648,
 712, 734
 Mayerberg August baron (hrabia Augustin
 Mayern von Mayerberg), dyplomata cesar-
 ski 88, 91
 Mazaraki 668
 Mazarini Juliusz, kardynał 25
 Mazurkiewicz Piotr 707
Mączak Antoni 216, 424, 734
 Mączyński Aleksander 135
 Megelin Ahasverus 636
 Mehmed IV, sułtan turecki 23, 202, 221, 261,
 279, 313, 366, 367, 450, 687, 714
 Merkuriusz, postać mityczna 351
 Męciński Jan, kasztelan sieradzki (1666–
 1679) 187, 523
 Męciński Paweł 500
 Miaskowski (Miastkowski) Wojciech, podko-
 morzy lwowski 667
Michalski Jerzy 13, 373, 731
 Michałowski, posłaniec hetmana wielkiego ko-
 ronnego i marszałka wielkiego koronnego
 Jana Sobieskiego 309
 Miczowski (Miczewski) Aleksander 567

- Miecielski Franciszek, skarbnik poznański 298
 Mielżyński ksiądz, poseł królewski 143
 Mielżyński, marszałek sejmiku 207
 Mieloszewski Maciej 132
 Mieszkowski Andrzej, komornik poznański? 192
Mikołajczyk Andrzej 16, 475, 489, 490, 734
Mikulski Krzysztof 569, 614, 713, 731, 734, 737
 Minor, porucznik 177
 Mleczo Wojciech Emeryk, starosta mielnicki (1646–1673), wojewoda podlaski (1665–1673) 227, 228
 Młodziejowski/Modrzewski (Modrzejowski) Andrzej, podczaszy sieradzki (1663–1680), rotmistrz JKM 209
 Mniewski Jan, kasztelan konarski-łęczycki (1665–1693) 325, 533
 Mniszech Jan, starosta lwowski (1653–1676) 673
 Mniszech Jerzy Jan Wandalin, starosta sanocki (1661–1691) 267, 666, 669
 Mnohohriszny Demian, hetman Lewobrzeżnej Ukrainy 24
 Moczarski Wojciech 272
 Modlibowski Kacper Franciszek, pisarz grodzki poznański, stolnik poznański (1672–1686) 127
 Modrzejowski (Modrzejewski) Krzysztof, wojski halicki (1660–1679), porucznik chorągwi stolnika koronnego Jana Wielopolskiego 684, 745, 746
 Mokronowski Kazimierz, chorąży warszawski 670
 Montgomery de Hugon, porucznik 222
 Morsztyn (Morstin) Jan Andrzej, referendarz koronny (1658–1668), podskarbi wielki koronny (1668–1683) 13, 28, 45, 46, 85, 91, 93, 94, 95, 108, 111, 112, 119, 120, 121, 124, 126, 128, 129, 130, 131, 137, 138, 142, 144, 146, 150, 157, 159, 164, 171, 173, 174, 176, 213, 224, 236, 281, 299, 353, 356, 359, 360, 364, 376, 377, 444, 449, 451, 452, 459, 480, 485, 488, 491, 495, 500, 504, 507, 511, 515, 528, 529, 540, 549, 570, 575, 590, 612, 614, 654, 655, 670, 700, 701, 735
 Morsztyn Stanisław, podstoli chełmiński?, podpułkownik, pułkownik JKM, komendant Krakowa 636, 642, 653
 Morsztyn Władysław 654
 Morwiński Aleksander, podstarości grodzki krzemieniecki 567
Mosbach August 83, 729
 Moszczeński Stefan 547, 548
 Moszyński (Moszczyński) Andrzej, wojski hordelski (12 IX 1667–9 III 1682) 578, 583
 Moszyński Jerzy 329
Motylewicz Jerzy 695, 734
 Mrowiński Aleksander, sędzia grodzki krzemieniecki [jego nazwisko nie figuruje w spisach *Urzędników wołyńskich...*, gdyż w latach 1667–1670 urząd ten wakował, natomiast w latach 1670–1673 sędzią grodzkim krzemienieckim był Samuel Ledóchowski] 175
Mrowiński Eugeniusz 451, 734
 Murawski Dziafar 277
 Mycielski Władysław, miecznik kaliski (1668–1675) 319, 320, 455, 518, 529
 Myszkwoscy 508
 Myszkowski Jan Aleksander, starosta tyszowiecki, rotmistrz chorągwi pancерnej JKM, podkomorzy bełski (1662–1674) 189, 270, 271, 578, 579, 580, 583
 Myszkowski Piotr 508
 Myszkowski Zygmunt 508, 730
 Myśliszewski Michał/Jan Michał, pułkownik 649
- N**
- Nagielski Miroslaw* 23, 664, 710, 713, 732, 734, 738
 Najświętsza Maria Panna 667
 Naruszewicz Aleksander, podkanclerzy litewski (1658–1668) 33
Naworski Zbigniew 14, 15, 106, 439, 445, 734
 Necewicz Teodor, pisarz grodzki włodzimierski? [w latach 1667–1670 urząd ten wakował, zob. *Urzędnicy wołyńscy...*, s. 109] 569
 Nesterowicz 668

- Neuburg Filip Wilhelm (Wittelsbach), książę 33, 34, 40, 42, 43, 46, 50, 51, 52, 56, 57, 114
- Nieć Grzegorz* 713, 739
- Niemierski 619
- Niemirycz Józef 169
- Niemirycz Stefan 546
- Niewieszyński/Niewieszczyński/Niewieściński Stanisław Kazimierz, dworzanin królewski 635, 639
- Niezabitowski Aleksander Ludwik, starosta lubelski (1666–1675), kasztelan sądecki (sandecki) (1666–1669), awans na kasztelana bełskiego (1669–zmarł 1675) 82, 304, 324, 356, 691, 733
- Nieznanowski Stefan* 252, 734
- Niwiński Jerzy, komendant Krosna 677
- Nowak Tadeusz Marian* 16, 30, 376, 510, 587, 712, 715, 734, 737
- Nowak-Dłużewski Juliusz* 252, 734
- Nowakowski Tomasz* 30, 376, 510
- Noyers Pierre? de, agent francuski? 308
-
- Obaneszkul 93
- Obernicki (Uhernicki) Jan 572
- Oborski Jan Zygmunt, kasztelan warszawski 587
- Oborski Ludwik Konstanty, kasztelan liwski 274
- Oborski Marcin, starosta liwski (20 VIII 1669–7 II 1698), marszałek pierwszego sejm w 1672 r. 218, 219, 225, 339, 383
- Obuchowicz Teodor Hieronim, pamiętnikarz (1643–1707), starosta cyryński 1668, kasztelan nowogrodzki 1700 12, 51, 165, 728, 729
- Obuchowiczowie 12, 728, 729
- Ochmann-Staniszevska Stefania* 13, 14, 25, 27, 28, 85, 281, 507, 728, 734
- Ogiński Jan, pisarz polny litewski (1668–1672), wojewoda mścisławski (1672–1682) 303
- Ogiński Marcjan/Marcin Aleksander, krajczy litewski (1665–1670), wojewoda trocki (1670–1690?) 28, 250, 269, 303
- Ohryzko Jozafat* 10, 106, 243, 381, 414, 443, 666, 729
- Okuń Stanisław, stolnik sochaczewski, porucznik chorągwi Samuela Prażmowskiego 310, 312, 337, 338
- Olejnik Karol* 491, 735
- Oleśnicki Jan Zbigniew, podkomorzyc sandomierski, syn Jana Oleśnickiego podkomorzego sandomierskiego (1634–1674) 181, 182, 254
- Oleśnicki Marcin/Marcin Łukasz, stolnik drohicki (1654–1688) 270
- Olewiński Szymon, sędzia ziemski lwowski (przed 16 IX 1668–15 IV 1680) 667, 670, 675, 676
- Olizar Anna, siostra Jana Aleksandra Olizara Wołczkiewicza, żona stolnika orszańskiego Jana Kmicica 328
- Olizar Wołczkiewicz Jan Aleksander, podsędek kijowski (1665–1699), poseł, zerwał sejm koronacyjny w 1669 roku 18, 75, 84, 86, 87, 88, 98, 99, 103, 118, 146, 328, 399, 405, 409, 418
- Olszewski Henryk* 13, 15, 75, 104, 116, 387, 393, 496, 734
- Olszewski Andrzej, biskup chełmiński (1661–1674), podkanclerzy koronny (1666–1676) 35, 38, 40, 43, 44, 54, 57, 59, 64, 83, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 93, 98, 116, 121, 122, 138, 140, 143, 144, 157, 162, 170, 180, 183, 187, 192, 194, 197, 198, 201, 202, 203, 205, 206, 215, 216, 217, 222, 223, 224, 237, 252, 258, 278, 283, 288, 289, 291, 297, 298, 311, 340, 343, 345, 350, 357, 358, 361, 362, 444, 448, 449, 496, 510, 527, 562, 622, 624, 668
- Olszewski Andrzej, bratanek podkanclerzego koronnego Andrzeja Olszowskiego 201
- Olszewski Hieronim, brat podkanclerzego Andrzeja Olszowskiego 201
- Ółtarzewski Stanisław 579
- Omieciński Jan 746
- Opacki Jan Olbracht, podkomorzy ziemskiej 167
- Opacki Olbracht, podkomorzy warszawski 212
- Opalińscy 56, 127, 289
- Opaliński Edward* 14, 30, 67, 250, 376, 395, 408, 510, 531, 734, 737

- Opaliński Jan, starosta międzyrzecki, 7 VII 1665 – dożywotnio, 21 VI 1671 – cesja na rzecz brata wojewody kaliskiego Piotra Opalińskiego (1671–1691) [zob. K. Chłapowski: *Starostowie w Wielkopolsce...*, s. 32] 207
- Opaliński Jan, wojewoda kaliski (1666–1678) 116, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 136, 143, 295, 319, 320, 321, 322
- Opaliński Piotr, wojewodzie kaliski, syn wojewody kaliskiego Piotra Opalińskiego zmarłego w 1665 roku, starosta międzyrzecki (1671), starostwo przejął od brata Jana Opalińskiego (wojewody kaliskiego) 128, 130
- Opara Stefan, hetman kozacki 23
- Oraczewscy 215
- Orda Stanisław Wincenty, kasztelan żmudzki 29, 33
- Orłowski Damian 23, 195, 202, 283, 284, 367, 368, 734
- Orsetti Wilhelm 486
- Orsini Virginio, kardynał 49
- Orzechowski Bogusław 270
- Orzechowski Hieronim, sędzia ziemski sanocki 679
- Osiecki Mikołaj 567
- Osiński Władysław, podsędek wieluński (23 VI 1658–18 XI 1689) 375
- Osowski 125
- Ossolińscy 9, 40, 96, 201, 375, 444, 726, 747, 749
- Ossoliński Jerzy, kanclerz wielki koronny (1643–1650) 436
- Ossoliński Krzysztof 712
- Ostrogka-Zasławska Katarzyna, księżna, siostra hetmana Jana Sobieskiego [była żoną księcia Władysława Dominika Ostrogi-Zasławskiego, wojewody krakowskiego zmarłego w 1656 roku, w 1658 roku wyszła za mąż za podczaszego litewskiego Michała Karola Radziwiłła] 164, 180
- Ostrogski-Zasławski Aleksander Janusz, książę 36, 37, 38, 251, 364, 563, 565
- Ostrowski Felicjan, skarbnik sanocki (3 VI 1667–8 XI 1668), podstarości grodzki trembowelski (1670–1680) 557, 563
- Ostrowski Kazimierz, komornik graniczny siedzki 529
- Oźga Piotr, podkomorzy lwowski (4 VI 1671–9 IX 1671) 667, 680
- ## P
- Pac Aleksander, marszałek wielki litewski 257
- Pac Bonifacy?, strażnik wielki litewski (1669–1676) 364
- Pac Krzysztof Zygmunt, kanclerz wielki litewski (1658–1684) 26, 45, 46, 54, 64, 88, 115, 118, 122, 126, 140, 163, 180, 194, 198, 201, 203, 216, 223, 224, 248, 250, 251, 252, 253, 257, 347, 349, 361, 364, 510, 562, 622, 637, 738
- Pac Michał Kazimierz, hetman wielki litewski (1667–1682), wojewoda wileński (1669–1682) 16, 28, 32, 33, 36, 45, 115, 164, 176, 182, 197, 198, 203, 209, 224, 231, 248, 256, 257, 260, 280, 301, 303, 313, 347, 349, 356, 364, 366, 367, 368, 385, 386, 510, 553, 562, 603, 646, 651, 730
- Pac Piotr, wojewoda trocki 54
- Pacowie 28, 41, 45, 111, 118, 126, 165, 197, 216, 224, 248, 249, 347, 349, 730
- Paknys Mindaugas* 443, 733
- Pakosławski Mikołaj 185
- Pakosz Stanisław, poborca ziemi przemyskiej 681
- Papara 668
- Paprocki, burgrabia bobrownicki 547
- Parys Feliks (Szczęsny) Zygmunt, starosta czerski 1653, kasztelan lubelski (1667–1686) 63, 731
- Pasek Jan Chryzostom, pamiętnikarz 12, 29, 30, 32, 51, 216, 364, 365, 441, 453, 729
- Pawiński Adolf* 9, 10, 15, 40, 47, 48, 75, 101, 102, 132, 148, 166, 188, 208, 241, 266, 267, 326, 328, 396, 397, 398, 405, 406, 413, 414, 415, 417, 437, 455, 456, 457, 459, 461, 462, 463, 480, 481, 482, 489, 496, 532, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 661, 662, 663, 729, 734, 749
- Pawlikowski Gwalbert* 215, 221, 222, 232, 236, 280, 293, 294, 295, 309, 451, 726

- Perdenia Jan* 23, 34, 261, 279, 284, 368, 475, 734
- Petrauskas Rimvydas* 443, 733
- Petrykowscy* 376
- Petrykowski Aleksander*, podstarości kowelski [starosta nurski (1664–1668)] 744
- Pęcherzewski Jan*, komornik sieradzki 529
- Pianowski Zbigniew* 17, 653, 735
- Piasczyński Wojciech* 529
- Piasecka Beata* 443, 733
- Piasecki Jan*, stolnik lubelski (1670–1674) 512
- Piaseczyński Stefan Konstanty*, starosta braclawski 1669, kasztelan brzesko-litewski (1672–1686?), wojewoda smoleński (1686) 49, 226, 248
- Piast* 37, 39, 51, 52, 53, 54, 57, 112
- Piast Kołodziej*, legendarny władca Polski 39
- Piekosiński Franciszek* 654, 655, 727
- Pieniążek Jan Odrowąż*, starosta oświęcimski (1664–1683) 41, 87, 97, 99, 164, 173, 205, 215, 226, 299, 409, 504
- Pieniążek Tomasz* 402, 591
- Piestrzecki* 91
- Pięgłowski vel Pięgłowski Świętosław* (Stanisław), tytułujący się cześnikiem kijowskim 329, 544
- Pilarczyk Zbigniew* 17, 657, 703, 712, 715, 735
- Pilawski Grzegorz*, dowódca chorągwi 557, 560, 563, 589
- Pinocci Hieronim*, metrykant kancelarii królewskiej, sekretarz królewski 221, 449
- Piowski Kazimierz* 59, 77, 251, 260, 374, 731, 735
- Piwo Jan*, pułkownik 544, 547, 548
- Plaza Stanisław* 481, 709, 735
- Plazowska Małgorzata* 10, 84, 374, 444, 728
- Pobiedziński*, poborca podatków ziemi sanockiej 552
- Poczubut-Odlanicki Wawrzyniec Michał*, podsedek wilkomierski (1662–1676) 254
- Podbereski Grzegorz* (Hrehory) Kazimierz, kuchmistrz litewski (1664–1667), wojewoda smoleński (1667–1677) 33, 72
- Podczaski Stanisław* 690
- Podlodowski Mikołaj*, starosta radomski (7 IX 1654–25 X 1669), kasztelan kijowski (12 XI 1669–21 V 1674) 43, 735
- Podoski Mikołaj Kazimierz*, chorąży ziemi różańskiej, podkomorzy różański i makowski [przed III 1670] 168
- Polaczek Janusz* 695, 734
- Polakowski Maciej*, ławnik i pisarz bydgoski 541
- Polanowski Aleksander*, chorąży sanocki (1 X 1669–27 IV 1677) 51, 98
- Pollak Roman* 12, 30, 216, 441, 453, 729
- Połubiński Aleksander Hilary*, pisarz polny litewski (1654–1669), marszałek wielki litewski (1669–1679) 33, 45, 250, 257, 260, 280, 303, 361, 364
- Pomponne Simone Arnaude de*, minister spraw zagranicznych Francji 220, 288, 289, 314, 315, 361
- Poniatowski Jan*, podwojewodzi lubelski i komornik graniczny lubelski 691
- Poniatowski Stanisław*, poseł królewski 142, 379, 380, 447, 464
- Popioł-Szymańska Aleksandra* 491, 735
- Portius Wojciech*, patrycjusz krośnieński 668, 669, 678
- Potoccy* 33, 64, 119, 725
- Potocka Urszula*, wojewodzina braclawska, druga żona wojewody braclawskiego Jana Potockiego 663, 710
- Potocki „Rewera” Stanisław*, hetman wielki koronny (1654–1667) 28, 655, 684
- Potocki Andrzej*, starosta halicki i kołomyjski (1646–1682), wojewoda kijowski (1668–1682) 30, 48, 119, 163, 177, 179, 218, 258, 304, 507, 546, 557, 560, 561, 564, 565, 712
- Potocki Andrzej*, wojewoda braclawski 26, 28
- Potocki Bogusław* 559, 561
- Potocki Feliks* (Szczęsny) Kazimierz, starosta sokalski 1657, starosta krasnostawski (1659–1686), podstoli koronny (1664–1669), wojewoda sieradzki (1669–1682), marszałek sejmu elekcyjnego i koronacyjnego w 1669 roku 49, 52, 62, 87, 93, 119, 217, 259, 265, 291, 353, 361, 364, 694, 696, 698

- Potocki Jakub, pisarz polny koronny (1664–1671) 26, 507, 557, 558
- Potocki Jan Karol, podkomorzy, wojewoda braclawski (1663–1675) 139, 166, 651, 664, 710, 734
- Potocki Jan, kapitan, dowódca chorągwi panczernej (województwie?) 500
- Potocki Mikołaj, starosta generalny podolski 5 IV 1662 (generał ziem podolskich, tj. starosta kamieniecki i latyczowski) 69, 70, 279, 665, 673, 682, 693, 704
- Potocki Wacław, poeta 350
- Potrykowski Krzysztof, starosta nurski (1664–1672?), sekretarz artylerii koronnej 586
- Powalski Lewalt Piotr, asesor sądowy ziemi tczewskiej (1662–1674), poborca podatków 618
- Powodowski Samuel 329
- Prawdowski, postać fikcyjna 39
- Prażmowscy 227, 265, 327, 354, 358, 361
- Prażmowski Franciszek, opat sieciechowski, sekretarz wielki koronny (1669–1691) 258, 265, 735
- Prażmowski Mikołaj Jan, arcybiskup gnieźnieński (1663–1673), prymas 8, 9, 23, 27, 28, 34, 36, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 81, 82, 83, 87, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 113, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 137, 139, 141, 145, 146, 163, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 180, 181, 182, 195, 201, 204, 205, 206, 216, 220, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 241, 247, 251, 252, 257, 258, 264, 265, 276, 277, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 298, 299, 301, 306, 307, 309, 313, 314, 324, 327, 328, 340, 345, 347, 348, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 368, 385, 386, 444, 543, 589, 613, 619, 722, 729, 735
- Prażmowski Samuel Jerzy, chorąży nadworny koronny (3 XI 1661–6 X 1669), wojewoda płocki (6 X 1669–1688), starosta wyszogrodzki (14 VIII 1663–6 XII 1668) oraz (4 I 1673–21 V 1674) 119, 241, 265, 317, 324, 337, 557, 559, 560, 701, 735
- Prażmowski Wojciech Remigian, starosta łomżyński (25 VI 1667–10 IX 1685), chorąży nadworny koronny (7 X 1669–16 V 1683) 265, 735
- Prochaska Antoni* 11, 76, 167, 209, 210, 269, 331, 389, 399, 455, 493, 550, 557, 727, 735
- Proski Jan, starosta nakielski (30 V 1668/28 VII 1668–20 VII 1683) 144
- Proskura Suszczański\Suszczeński Jan, podczaszki kijowski (28 IV 1655–9 XII 1679) 544
- Prozor Adam, poseł powiatu kowieńskiego, jako pierwszy w historii zerwał konwokację litewską (wileńską) w 1671 roku 182, 381, 382, 562
- Pruszkowski, porucznik pancerny chorągwi JKM 217
- Pruszkowski, szlachcic [tożsamy z porucznikiem pancernym JKM Pruszkowskim?] 287
- Przebendowski Jan Jerzy, pułkownik JKM 639
- Przeździecki Aleksander* 202, 735
- Przyboś Adam* 10, 11, 12, 13, 28, 38, 43, 45, 49, 58, 65, 66, 67, 73, 82, 83, 88, 90, 94, 98, 115, 116, 140, 164, 170, 175, 183, 195, 197, 206, 214, 215, 216, 222, 223, 225, 230, 252, 253, 256, 265, 289, 290, 291, 301, 324, 351, 361, 377, 443, 444, 446, 488, 497, 551, 691, 707, 727, 733, 735
- Przyboś Kazimierz* 84, 95, 96, 97, 112, 114, 116, 143, 170, 174, 222, 225, 268, 289, 373, 376, 444, 451, 551, 672, 727, 728, 735, 736, 737
- Przyjemski Andrzej, chorąży kaliski (1657–1677) 123, 127, 128, 143, 320
- Przyjemski Piotr, kasztelan śremski (1659–1676) 125, 127
- Przystanowski Paweł 329
- Pstrokoński Spytek, podkomorzy brzeski-kujawski (1660–1680) 208
- Pszczółka Wilczopolski Adam, poborca, wojski grabowiecki (4 II 1673–8 III 1688) 691, 692
- Putkamer, podpułkownik 636

R

- Rachuba Andrzej* 12, 14, 27, 29, 43, 51, 52, 165, 198, 259, 381, 562, 569, 712, 727, 729, 736, 737

- Radaszkiewicz Aleksander, notariusz zamojski 67
- Radecki, porucznik 177
- Radgowski Mateusz Franciszek, wojski łomżyński 334, 335
- Radlicki Andrzej, sędzia ziemski poznański i nakielski (1672–1678) 320
- Radlicki Krzysztof 656
- Radliński Adam, łowczy łukowski (30 IX 1664–19 II 1665) i rotmistrz JKM [w wykazach *Urzędników lubelskich...*, s. 67 figuruje jako aktualnie sprawujący ten urząd Aleksander Miczowski (Miczewski) (8 II 1670–4 V 1676/26 VI 1684/1 VI 1688)] 567
- Radoliński, poseł wojskowy 321
- Radoński Andrzej, kasztelan żarnowski 509
- Radoszewski Stanisław 530
- Radowicki Mateusz, poseł królewski 633
- Raduński (Radoński) Felicjan, tytułujący się cześnikiem kijowskim 329
- Radziwiłł Bogusław, książę, koniuszy litewski (1646–1669) 29, 536
- Radziwiłł Janusz, książę, hetman wielki litewski (1654–1655) 373
- Radziwiłł Michał Kazimierz, podkanclerzy litewski (1668–1680) i hetman polny litewski (1668–1680) 29, 108, 119, 198, 204, 219, 220, 258, 288, 293, 303, 308, 352, 351, 364, 377, 378, 552, 553, 615, 671, 672, 676, 732
- Radziwiłłowie 8, 39, 313, 385, 450, 725
- Raila Eligijus 443, 733
- Rakoczy Jerzy II, książę Siedmiogrodu 24
- Ranuzzi Angelus, nuncjusz papieski w RP (1671–1673) 298
- Ratowski Tomasz, deputat 642
- Regowski Samuel, podczaszy chełmski (1650–1674) 556
- Resczewski Aleksander [błędna wersja nazwiska!], skarbnik kijowski, zob. Korczewski (Karczewski) Aleksander [zob. *Urzędnicy województw kijowskiego i czernihowskiego...*, s. 57] 329
- Rey (Rej) Władysław, wojewoda lubelski (2 I 1667–6 VIII 1682) 270, 305, 364, 625, 699, 732
- Rogaliński Franciszek 320
- Rogowski Stanisław 588, 697
- Rogowski, rotmistrz piechoty łanowej 697
- Rogoziński 619
- Rojowski Piotr, komornik sanocki, regent grodzki sanocki i szafarz ziemi sanockiej 665, 675, 678, 680
- Rokitnicki Jakub Stanisław, chorąży dobrzyński (1664–1688) oraz starosta dobrzyński 325, 535, 542
- Rokszycy, kapitan wojsk Ordynacji Zamojskiej 43
- Roman Jan, podstoli wiski 434
- Romaniuk Przemysław P. 737
- Romanow Aleksy Aleksiejewicz, syn cara Rosji Aleksego Michajłowicza Romanowa 42
- Romanow Aleksy Michajłowicz, car Rosji 24, 37, 42, 69, 207, 279, 450, 641, 681
- Romanow Fiodor Aleksiejewicz, syn cara Rosji Aleksego Michajłowicza Romanowa 37, 44
- Romanowski Jan Karol, chorąży chełmski (30 V 1662–4 II 1676) 84, 91, 92, 112, 573
- Rostocki Marcin, starosta lelowski 364
- Rościszewski Stanisław 547, 548
- Rozen, pułkownik 619
- Rozwadowski, porucznik 573
- Rożek Michał* 49, 65, 115, 223, 230, 301, 351, 361, 735
- Rudomicz Bazyli, pamiętnikarz 12, 27, 36, 37, 41, 42, 43, 44, 45, 64, 65, 66, 67, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 112, 113, 116, 117, 119, 120, 121, 162, 164, 170, 171, 175, 178, 179, 196, 201, 214, 729
- Rudomicz Krystyna, żona pamiętnikarza Bazylego Rudomicza 42
- Rudomina Dusiacki Piotr, starosta starodubowski 1663 [zob. *Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy. T. 1. Województwo wileńskie XIV–XVIII wiek*. Red. Andrzej Rachuba. Oprac. Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk, przy współpracy Uładzimir Jemialianczuka i Andreja Macuka. Warszawa 2004, s. 162, 718], pułkownik JKM, podwojewodzi wileński (1669–1682) 72, 185

- Rudziński Samuel Stanisław, chorąży czerski 1657, kasztelan czerski (30 III 1670) 151, 169, 189, 400
- Rudziński Stefan Atanazy, biskup bakoński i wołoski 37
- Rupniowski Dobrogost 529
- Rupniowski Krzysztof, kasztelan sądecki (1669–1670) 648
- Ruszczyc 567
- Rutkowska Grażyna* 30, 376, 510
- Rutkowski Jan* 497, 736
- Rybarski Roman* 16, 27, 453, 475, 486, 490, 736
- Rybiński Jerzy, poborca podatków powiatu pucckiego 618
- Rychłowski Andrzej 529
- Rychłowski Sebastian, poborca czopowego 530
- Rydziński\Rydziński Łukasz, cześnik kaliski (15 III 1662–6 IV 1684) 127
- Rykaczewski Erazm* 50, 290, 729
- Rylski Krzysztof, poborca ziemi sanockiej 677, 680
- Rzeczycki Jan, rotmistrz województwa lubelskiego 331, 573
- Rzewuski Bejdo Kazimierz Franciszek, stolnik podolski (kamieniecki) 711
- Rzewuski Michał Florian, pisarz ziemski lwowski (1669–1687) 356, 358
- S**
- Sakowicz Hrehory 41
- Salmonowicz Stanisław* 211, 736
- Salvandy Narcisse Achilles de* 57, 736
- Sanguszkowie 8, 689, 725
- Sapieha Aleksander, biskup żmudzki (1659/1660–1667), biskup wileński (1667–1671) 54, 772
- Sapieha Jan 26
- Sapieha Kazimierz Jan, podskarbi nadworny litewski (1663–1670), wojewoda połocki (1670) 284, 303, 361, 772
- Sapieha Mikołaj Lew, starosta owrucki (1660–1684) 133, 325, 535, 542, 661, 772
- Sapieha Paweł 29, 772
- Sapieha Stanisław, starosta trabski 55
- Sapiehowie 29, 119, 562
- Sapieżyna Helena, wdowa po krajczym litewskim Krzysztofie Franciszku Sapieże 55
- Sarbiewski Rafał, wojewodzie mazowiecki, syn wojewody mazowieckiego Stanisława Sarbiewskiego 134
- Sardi Bartłomiej, sekretarz królewski 367
- Sarnowski Stanisław, biskup przemyski (1658–1676) 362, 364
- Sarnowski Stefan, podkomorzy łączycy (19 I 1668–12 VII 1678) 35
- Sauter Wiesław* 225, 736
- Schaffgotsch Krzysztof Leopold (Christoph Leopold), poseł cesarski 62, 85, 88, 91, 729
- Scultetus Joachim, dyplomata brandenburski 62, 180, 181, 195, 196, 197, 201, 224, 231, 232, 247, 248, 251, 254, 255, 257, 285, 287, 287, 288, 299, 348, 349, 350, 351
- Senenko Piotr 346
- Senes Wawrzyniec 712
- Serebryski Jan 689
- Sesko (Sesek?) 744
- Siciński Stanisław, podsędek ziemski przemyski (1661–1669), sędzia ziemski przemyski (1670–1680) 86, 268, 667, 669, 674, 680
- Siciński Stefan, pisarz grodzki sanocki? [w spisach *Urzędników województwa ruskiego* widnieje Jan Ciepliński] 677
- Siciński Władysław Wiktoryn, poseł powiatu upickiego, zerwał sejm w 1652 roku 373
- Siemieński Jan 529
- Siemieński Stefan 526, 529
- Sieniawska Cecylia, żona chorążego wielkiego koronnego Mikołaja Hieronima Sieniawskiego 359
- Sieniawski Mikołaj Hieronim, chorąży wielki koronny (1668–1676) 65, 163, 173, 177, 193, 218, 227, 304, 320, 323, 359, 364, 558, 559, 560, 561, 565, 675, 679, 733
- Sienicki Wespazjan, podsędek buski 460
- Sieniński Stefan 175, 395
- Sieniuta 569
- Siennicki Paweł 567, 568
- Sierakowski W.* 57, 736

- Siestrzewitowski Daniel Stanisław, podczaszy wołyński (1668–1679), porucznik pancerny 173
- Sikorski Michał 17, 24, 230, 278, 279, 282, 283, 284, 288, 297, 310, 321, 366, 496, 677, 714, 736
- Silnicki Gabriel, rotmistrz JKM, stolnik podolski (kamieniecki) (17 XII 1666–5 XII 1670), kasztelan czernichowski (1670–1676) 357, 695, 711
- Sirko Iwan Dymitrowicz, ataman kozacki 368, 346, 738
- Skalski Stanisław 534
- Skarbaszowski 569
- Skarbak Kiełczewski Jan Krzysztof, podkomorzy kowieński (24 VI 1665–21 X 1670), marszałek powiatu kowieńskiego (4 IV 1671–10 V 1700) 382
- Skarbak Kiełczewski Remigian (Kałczewski), miecznik lubelski (1667–1678) i podstarości grodzki lubelski 1671 693
- Skarbak Kiełczewski Stanisław, cześnik lubelski (1667–1684) 691
- Skarbak Krzysztof, porucznik pancerny 177
- Skarszewski Stanisław, kasztelan wojnicki (14 VIII 1667–4 IV 1685) 364, 648
- Skorczycki (Skurczycki) Andrzej (Jan Aleksander), wojski przemyski (ok. 1668–1674), chorąży pancerny 551, 672, 676
- Skorobohaty Aleksander Dionizy, pamiętnikarz 13, 36, 50, 729, 745
- Skoroszewski Władysław Michał, chorąży poznański (1663–1682) 127, 128, 143, 321
- Skotniczny Natalia 10, 84, 374, 444, 728
- Skrobek Bartłomiej 10, 84, 374, 444, 728
- Skrodzki Jan, sędzia ziemski łomżyński 273, 604
- Skrzetuski [Mikołaj?, porucznik jazdy?] 287
- Sławecki Sebastian, ławnik bydgoski 541
- Słoniowscy 668
- Sługocki Zbigniew, sędzia ziemski chełmski (14 IX 1660–28 IX 1671) 682
- Smidt Valentinus, rajca krakowski 654
- Smogulecki Franciszek, poseł zamordowany w 1667 roku 414
- Smogulecki Mikołaj, starosta lipieński 1665?, kasztelan gdański (1673–1675) 126, 128, 130
- Sobek Stanisław 500, 736
- Sobieska Marysienka [Grange de la d'Arquien Maria\Maria Zamojska (Zamoyska), potem Marysienka Sobieska żona hetmana wielkiego i marszałka wielkiego koronnego Jana Sobieskiego] 28, 42, 44, 49, 59, 62, 95, 111, 252, 318
- Sobieski Jan, zob. Jan III Sobieski
- Sobieski Waclaw 736
- Sochacka Anna 690, 737
- Sokalski Marcin 15, 384, 385, 396, 405, 422, 736
- Sokoliński Drucki Michał Karol, marszałek powiatu orszańskiego (1655–1690), pisarz wielki litewski (26 I 1672–8 X 1690) 253, 364
- Sokolnicki Andrzej, chorąży lwowski (26 VIII 1658–25 II 1682) 268
- Sokolnicki Gabriel, stolnik kaliski (1671–1685) 207
- Sokolnicki Jan, pisarz grodzki bełski (1664–1676) i podstarości bełski (1667–1673) 697
- Sokołowski Franciszek, stolnik inowrocławski (29 V 1673–13 X 1698) 208
- Spinek Stefan 529
- Stadnicki Andrzej Samuel, kasztelan lubaczowski (1661–1672), kasztelan przemyski (26 X 1672–26 IV 1677) 167
- Stadnicki, weteran wojenny [tożsamy? z kasztelanem Andrzejem Samuelem Stadnickim, który w 1663 roku wycofał się z czynnej służby wojskowej] 642
- Stanek Wojciech 292, 614, 736
- Stanisław August Poniatowski, król Polski 58, 142, 379, 380, 447, 464, 736, 737
- Staniszewski Zdzisław 14, 25, 734
- Starowolski Szymon 711, 712, 729
- Stasiewicz Krystyna 292, 736
- Staszewski Jacek 533, 622, 713, 731, 734, 736
- Staszewski Paweł, poseł królewski na sejmik generalny pruski, komornik JKM 106, 107, 408, 446

- Stawowski, ksiądz, kanonik gnieźnieński i wrocławski 533
- Stawski Stanisław 556
- Stecki Jan, cześnik kijowski (7 XII 1665–20 IV 1674) 329, 544
- Stefan Batory, król Polski 230, 504
- Stefanyk Wasyl* 8, 96, 727, 747
- Stężyński-Bandtkie Kazimierz Władysław* 491, 736
- Stobiecki Wojciech 529
- Stokowski Paweł, kasztelan oświęcimski (3 III 1658–8 IV 1685) 392
- Stokowski Stanisław, chorąży pancerny chorągwi Hieronima Augustyna Lubomirskiego 138, 177, 217, 218, 448
- Stolicki Jarosław* 11, 15, 269, 280, 283, 285, 547, 569, 642, 645, 703, 736
- Stryjewicz Sebastian, ksiądz proboszcz klewański 750
- Strzałkowski Remigian Jan, rotmistrz, łowczy chełmski (29 VII 1663–2 II 1676) 746
- Stum (Stom) Piotr, baron, poseł cesarski 247
- Sucheni-Grabowska Anna* 13, 373, 731
- Suchodolski Andrzej, rotmistrz, starosta lityński 136, 573
- Suchodolski Stanisław, łowczy czernihowski (7 VII 1662–3 X 1673), rotmistrz JKM 173, 572
- Suchojad Henryk* 436, 736
- Suchowij Piotr, pisarz siczowy, potem hetman siczowy 24
- Suffankazi Aga, wezyr chana tatarskiego 313, 631
- Sulimierski, poseł od skonfederowanego wojska 582
- Suryń Jan 329
- Suryń Remigian, łowczy nowogrodzki (27 IV 1672–25 VIII 1681) 329, 544, 645
- Suski Stanisław, regent wiski 333, 334, 604
- Swierski/Świrski Hieronim (Jarosz), miecznik halicki (14 V 1668–29 XII 1673) 678
- Sychowicz Krzysztof* 131, 737
- Sygula Jolanta* 10, 84, 374, 444, 728
- Szamota, szlachcic 282
- Szamowski Krzysztof 325, 533
- Szaniawski Adam 574
- Szczawiński Jakub Olbrycht, kasztelan inowrocławski (15 X 1669–20 IV 1679) 541
- Szczawiński Paweł Ludwik, wojewoda inowrocławski (14 X 1669–7 VIII 1678) 321, 328
- Szczucki 707
- Szczuka 212
- Szczygieł Ryszard* 573, 737
- Szemborski Henryk* 90, 116, 126, 127, 737
- Szeptycki Aleksander 671
- Szornel Jerzy, sędzia ziemski lubelski (1658–1677), pamiętnikarz 13, 136, 221, 248, 291, 304, 690, 691, 729
- Szuliński 128
- Szumowski Jan, starosta opoczyński (1662), podskarbi nadworny koronny (1668–1679) 254
- Szwagrzyk Józef Andrzej* 16, 462, 737
- Szwed Ryszard* 94, 649, 732, 739
- Szymanowski Jan Kazimierz, podstoli warszawski, poseł na sejm 376
- Szymański Józef* 737, 747
- Szymczak Barbara* 40, 737
- Szypowski Wojciech 132
- ## Ś
- Śliwa Beata* 10, 84, 374, 444, 728
- Śliwiński Artur* 15, 59
- Śmiłowski 91
- Śreniawa-Szypkowski Romuald* 27, 728
- Świdorski Jan Samuel, marszałek wojskowego Związku Święconego 30
- Święcicki Mikołaj, podstoli mściśławski 382, 383
- Świrski Mikołaj, biskup sufragan chełmski 37
- ## T
- Tański Jan, instygator koronny (1658–1673) 29, 674
- Tarło Jan Aleksander, wojewoda lubelski (1650–1667), wojewoda sandomierski (1667–1679), starosta krośnieński, zrzekł się starostwa krośnieńskiego 54, 84, 94, 185, 364
- Tarło Karol, starosta stężycki 131, 262, 263
- Tarło Stanisław, wojewodziec lubelski 181, 182
- Tarnas-Tomczyk A. 525

- Tarnowscy 8, 725
- Tarnowski Aleksander, kasztelan sandomierski (1669–1685) 166
- Tarnowski Dezydery Jacek, łowczy łączycycki (1640–1681) 534
- Tarnowski Jan Stanisław Amor, hrabia 747
- Taszycki Stanisław, miecznik owrucki (1673–1678) 500
- Tchórzewski Rogala Samuel Benedykt, horodniczy krzemieniecki (11 X 1669–5 VIII 1681) 569
- Telufus Piotr Felicjan, poseł ziemi halickiej 27, 30
- Tequier de markiz, poseł francuski w Sztokholmie 222
- Tetera Paweł, hetman kozacki Ukrainy Prawo-brzeżnej 23, 732
- Thalia, postać mityczna 351
- Tiapkin Wasilij Iwanowicz, poseł rosyjski 34
- Tolkierzon Adrian Ernest, major 585
- Tomaszewski Łuba Justynian Bonifacy 335
- Tomaszowski Bartłomiej, porucznik piechoty 689
- Topor Hynek Jan, dworzanin JKM 185
- Trawicka Zofia* 15, 27, 47, 54, 62, 101, 254, 411, 433, 478, 506, 512, 513, 514, 737
- Trąmpczyński (Trębczyński) Maciej, pełnomocnik sejmiku średzkiego, poseł sejmiku do króla Michała, delator 130, 143
- Trifani (Trifoni), inżynier, fortyfikator Lublina 691, 692
- Trojnacki Artur* 10, 84, 374, 444, 728
- Truskołaski Mikołaj, podkomorzy halicki (27 I 1665–14 III 1676) 563
- Trypolski Michał, pisarz ziemski kijowski (13 IV 1667–23 IX 1681) 544
- Trzcziński Adam, asesor sądowy ziemi michałowskiej 639
- Trzcziński, podstarości sochaczewski 707
- Trzebicki Andrzej, biskup krakowski 49, 64, 65, 93, 115, 119, 138, 139, 170, 175, 220, 223, 230, 242, 248, 259, 260, 261, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 309, 317, 318, 351, 352, 356, 361, 362, 364, 502, 648, 660, 668, 679, 735
- Trzebuchowski Marcin, podczaszy brzeski-kujawski (1664–1676) 551, 670
- Trzynicki Jerzy, sekretarz królewski 515
- Tuchołka Piotr/Jan Piotr, podkomorzy malborski (11 X 1666–30 X 1677) 616, 639
- Tuczyński Stanisław, stolnik inowrocławski (4 II 1661–29 I 1672) [równocześnie wzmiankowany są Adam Lubstowski (7 X 1670–29 VIII 1684) oraz Franciszek Sokołowski (29 V 1673–13 X 1698), zob. *Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy...*, s. 112] 128, 207
- Tuliński 212
- Turiłowa Swietłana S. 34, 737
- Turzański, rotmistrz pieszy 552, 672
- Tuszyński Jan Florian Drobysz, pamiętnikarz 12, 94, 128, 290, 291, 727
- Tymf Tomasz, brat Andrzeja Tymfa 477, 481, 488, 491
- Tymf, (Tynf) Andrzej, dzierżawca mennic 441, 443, 453, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 491, 570
- Tymosza 744
- Tyszkienberk/Tyskienberk Dawid, pułkownik, otrzymał polski indygenat na sejmie w 1673 roku 373, 642
- Tyzenhaus Jan Gotard, sufragan wileński, potem opat hebdowski 29

U

- Ubysz Stanisław Michał, chorąży gostyński, poseł, zerwał drugi sejm w 1672 roku 251, 253, 254
- Ujma Magdalena* 15, 27, 150, 244, 270, 422, 459, 571, 572, 573, 574, 575, 589, 693, 737
- Urban Waclaw* 567, 693
- Urbańska Barbara* 285, 702, 730
- Uruszczak Waclaw* 13, 373, 414, 729, 731
- Urwanowicz Jerzy* 219, 737
- Ustrzycki Maciej Stanisław, sędzia ziemski sanocki (22 XII 1667–27 VIII 1681) 669
- Ustrzycki Mikołaj, pisarz grodzki przemyski (1668–1674) 671

V

- Vetulani Adam* 542, 729

W

- Wachowiak Bogdan* 40, 738
- Wagner Marek* 12, 17, 23, 52, 69, 176, 184, 202, 218, 223, 226, 247, 305, 339, 342, 346, 357, 366, 368, 495, 496, 611, 647, 651, 666, 667, 676, 679, 713, 714, 728, 732, 738
- Walaszek Adam* 97, 736
- Walewski Stefan*, kasztelan spicymierski (22 X 1657–5 XI 1680) 395, 521, 526, 531
- Waliszewski Kazimierz* 26, 28, 738
- Warszycki Stanisław*, kasztelan krakowski (1651–1681) 226, 227, 228, 229, 233, 234, 278, 497
- Wasilewski Tadeusz* 12, 13, 26, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 45, 52, 349, 491, 510, 727, 729, 738, 745
- Waza zob. Jan II Kazimierz
- Wazowie* 14, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 349, 738
- Wąsowicz Felicjan*, starosta narewski 315, 774
- Wąsowicz Zbigniew*, cześnik sandomierski (1665–1680) 131
- Wężyk Stanisław*, starosta sieradzki (16 II 1661–19 X 1688) 522, 526, 527, 530
- Wielhorski Jerzy Piotr*, podkomorzy włodziemiński (19 I/25 I 1668–6 II 1679), rotmistrz JKM 269, 570
- Wielopolski Jan*, stolnik koronny (26 V 1662–5 II 1676), starosta nowotarski (1666–1688) i krakowski (1667–1688) 119, 171, 227, 258, 276, 307, 353, 356, 359, 364, 653, 745
- Wierzbicki Andrzej* 59
- Wierzbicki Leszek Andrzej* 12, 13, 15, 21, 42, 46, 59, 85, 110, 119, 136, 145, 166, 171, 175, 183, 185, 192, 193, 194, 198, 199, 203, 221, 236, 249, 253, 256, 266, 270, 274, 275, 293, 302, 304, 308, 312, 313, 319, 324, 331, 341, 344, 345, 351, 352, 356, 359, 360, 361, 362, 364, 377, 381, 383, 384, 533, 589, 633, 654, 727, 729, 732, 738
- Wierzbowski Ludwik*, wojewodzie brzeski-kujawski, syn zmarłego w 1657 roku wojewody brzeskiego-kujawskiego Władysława Wierzbowskiego, chorąży większy łączycy (25 IV 1671–8 VIII 1687) 132, 534
- Wierzbowski Mikołaj*, chorąży większy łączycy (26 VIII 1672–17 III 1676), brat Ludwika Wierzbowskiego, legitymujący się tym samym urzędem! 531, 534
- Wierzbowski Mikołaj*, starosta dybowski (25 III 1661/1659–1665–28 II 1668), który wraz z pułkownikiem Brandtem w 1667 roku zamordował posła Franciszka Smoguleckiego 414
- Wierzbowski Stefan*, biskup poznański 54, 212, 224, 252, 302, 318, 319, 328, 336, 337, 340, 350, 358, 362, 364, 517
- Więckowski Zygmunt* 568
- Wigura Siemion (Semen)*, horodniczy kijowski (1 III 1635–13 XII 1672) 329
- Wimmer Jan* 17, 189, 190, 421, 504, 738
- Winnicki Stefan*, poborca przemyski 665, 678
- Wisner Henryk* 403, 411, 738
- Wiśniowiecka Gryzelda* księżna, matka króla Michała 62, 66, 67, 83, 84, 112, 120, 162, 178
- Wiśniowiecki Dymitr Jerzy* książę, wojewoda bełski (1660–1678) i hetman polny koronny (1668–1676) 36, 46, 62, 71, 77, 82, 98, 102, 110, 117, 131, 139, 147, 150, 163, 178, 180, 207, 209, 211, 212, 244, 255, 257, 259, 293, 297, 366, 516, 524, 547, 548, 555, 566, 567, 575, 583, 623, 627, 642, 646, 689
- Wiśniowiecki Jeremi* książę, ojciec króla Michała 55, 59
- Wiśniowiecki Konstanty*, książę 269
- Witowski Stanisław*, kasztelan sandomierski (6 X 1642/22 X 1669–22 I 1670) 54, 178
- Wkrzyński? Samuel* 569
- Władysław IV Waza*, król Polski 14, 434, 436, 439, 731
- Wojakowski Kasper*, sędzia ziemski przemyski (29 X 1660–23 II 1667) 268
- Wojślawski Mikołaj*, skarbnik łomżyński 335
- Wolff*, kapitan 217
- Woliński Janusz* 62, 66, 202, 651, 728, 729
- Wolski Marian* 567, 738
- Wolski Wojciech*, dworzanin królewski i komisarz królewski 621
- Wołodkowicz Krzysztof*, wojewoda nowogródzki, brat Teodora Wołodkowicza 29
- Wołodkowicz Teodor*, pisarz ziemski miński, brat Krzysztofa Wołodkowicza 29

- Woronicz Aleksander Konstanty, podkomorzy kijowski (11 VII 1667–6 III 1672), rotmistrz JKM 86, 102, 544, 546
Woronieccy z Huszlewa 8, 458, 706, 725
 Woyna Orański Aleksander, podstoli nowogrodzki (11 VI 1661–27 IV 1672), starosta krośnieński (1670–1672), sędzia ziemski czernihowski (1674–1677) 109
Wójcicki Kazimierz Władysław 13, 33, 94, 254, 727, 728, 743
Wójcik Zbigniew 14, 15, 32, 41, 42, 43, 46, 49, 57, 58, 66, 83, 88, 96, 308, 418, 711, 729, 738
 Wrzeszcz Stefan, rotmistrz pieszy 667
Wyczański Andrzej 59, 735
 Wydźga Jan Stefan, biskup warmiński 44, 48, 119, 137, 295
 Wyrwicz Karol, opat hebdowski 46, 49, 54, 61, 110, 121, 142, 738
 Wysocki Franciszek Kazimierz, cześnik sochaczewski, Kawaler Jeruzolimski Grobu Pańskiego, poseł Rzeczypospolitej do Stambułu 98, 220, 286, 354
 Wysocki Stanisław, rotmistrz chorągwi wojewódzkiej 542
 Wyszpolski Stefan, komornik generalny kijowski 329
 Wyszyński, poborca ziemi halickiej 684
 Wyżycy Stanisław, chorąży kijowski (1665–1679), były regimentarz, gdyż potem mianowano kasztelana podlaskiego Stanisława Łużeckiego 201, 217, 218, 219, 546, 581
- Z**
- Zabokrzycki/Żabokrzycki Aleksander, cześnik braclawski, zerwał pierwszy sejm w 1670 roku 109, 116, 118, 135, 136, 146, 405
 Zaborski Adam, komornik ziemski chełmiński 506
Zagórski Ignacy 464, 729
 Zahorowski Stefan, starosta włodzimierski (1668–1684) 269, 568, 569, 644
Zajac Kazimierz 17, 59, 68, 186, 195, 198, 218, 367, 713, 738, 748
 Zajączek Stanisław 192
Zajączkowski Andrzej 390, 436, 739
 Zaklika, major 354
 Zakrzewski Andrzej, podstoli kaliski (22 X 1664–28 V 1677) 127
 Zakrzewski Maciej, poborca kaliski 656
 Zaleski Andrzej 319
 Zaleski Mćcisław, burgrabia nakielski 145
 Zaleski Waclaw, chorąży mniejszy łączycy (19 I 1668–20 XII 1678) 130, 531
 Zalewski Andrzej, chorąży? (dowódca chorągwi wojewódzkiej pospolitego ruszenia?) 321, 322
 Zambrzycki Jan, instygator litewski (9 XII 1664–3 XI 1673), następnie awansowany na instygatora koronnego (3 XI 1673–11 VI 1678) 333
 Zamojscy (Zamoyscy) 162, 353, 354, 358, 359, 362, 683, 712
 Zamojski Aleksander 527
 Zamoyski Marcin, podstoli lwowski (1658–1677) 177, 217, 218
 Zamoyski Stefan, kasztelan kijowski? [nominacja ta jest kwestionowana przez Eugeniusza Janasa i Witolda Kłaczewskiego] 546
 Zapolski Kazimierz Aleksander, podkomorzy sieradzki (9 XII 1667–11 VIII 1693) 131, 520, 526, 530
 Zaporski Tomasz Innocenty, skarbnik lubelski (1658–1681) 691
 Zarudny Daniel 566
 Zawadzcy 661, 662
 Zawadzki Kazimierz, starosta pucki 636, 639
 Zawisza Krzysztof, marszałek wielki litewski (1654–1669) 29
 Zawojcki Andrzej, rotmistrz pieszy 552, 675, 680
 Zbąski Jan (Sbąski), chorąży lubelski (30 XI 1664, ponowna nominacja 22 IV 1671–1678) 167
 Zbierzchowski Jakub 609
 Zbierzchowski Zygmunt, chorąży łomżyński 168, 191, 602
 Zbijewski Wojciech 130, 207
 Zboiński Jakub, kasztelan dobrzyński (1667–1686) 547
Zbudniewek Janusz 94, 739

- Zdrójkowski Zbigniew* 428, 739
Zdziechowski/Zdzichowski? Stefan, zaufany kanclerza wielkiego litewskiego Paca 124, 126, 137
Zebrowski/Żebrowski Michał, pułkownik JKM 173, 281, 531, 584, 585, 607, 608, 609, 699
Zgórnjak Marian 713, 739
Ziątkowski Leszek 61, 62, 64, 739
Zielińska Teresa 30, 376, 510, 737
Zieliński, zmarły poborca podatków ziemi radomskiej 506
Zimmer Bolesław 682, 739
Złoczowski Stefan, chorąży halicki (1661–1670) 684
Złotnicki, kapitan wyprawy pieszej województwa bełskiego 582
Złotnicki, poseł 313
Zubczewski Konstanty (Konstanty Bogusław), podstarości nowogrodzki?, podczaszy nowogrodzki (1667–1683) 269
Zygmunt III Waza, król Polski 26, 139, 229, 403, 408, 417, 451, 734, 738
Zyrawski 565
- Ż**
- Żabiński Zbigniew* 451, 491, 739
Żabokrzycki Adam, komisarz województwa wołyńskiego 567
Żak Marcin 10, 84, 374, 444, 728
Żegocki Krzysztof, biskup chełmski 126, 224, 225, 302, 319, 332, 340, 362, 364, 582, 736
Żelęcki Jan, starosta bydgoski (1654–1673), łowczy koronny (1665–1673) 125, 126, 128, 130, 227, 310, 312, 319, 327, 541
Żelski Seweryn, miecznik dobrzyński (1653–1673) 549
Żelski Stanisław, skarbnik dobrzyński (1670–1681) 549
Żerek-Kleszcz Hanka 250, 395, 531
Żmijewski Cyprian, bernardyn 29
Żochowski Adrian, kasztelan wiski 588, 593
Żółkiewski Eliasz 556
Żurowski Stanisław Antoni, podwojewodzi przemyski (1660–1663), cześnik przemyski (20 VIII 1661–23 IX 1690) 665, 666, 667
Żychliński Piotr, starosta wałecki (7 XI 1668–16 VI 1685) 126, 127, 130, 143, 321
Żychowski Andrzej 568
Żytkowicz Leonid 59, 735

Jacek Kaniewski

The Crown Assemblies (Sejmiks) and the Internal Conflicts of the Republic of Poland During the Reign of Michał Korybut Wiśniowiecki (1669–1673)

Summary

In his work the Author researches the Crown assemblies' (i.e. sejmiks') attitude toward internal conflicts that the Republic of Poland had to deal with at the time of short but turbulent reign of King Michał Korybut Wiśniowiecki (Michael I). However, Wiśniowiecki's reign was influenced by a destructive pro-French policy of the so-called Malcontents party, who aimed to dethrone the king, and thus elect a candidate who would be designated by Louis XIV of France. Another obstacle that Michał Korybut had to surmount was the Ukrainian conflict between a pro-Polish Cossack hetman, Michał Chanenka, and Piotr Doroszenko, a hetman who strove for a separation between Ukraine and the Republic of Poland. Doroszenko viewed himself as a Turkish subject, which was connected with the aggressive Turkish policy that ultimately led to a war and consequently to a defeat that the Republic of Poland suffered in 1672. The scope as well as other aspects of the research are limited to the Crown territory, which was the Author's intention. The book is divided into five chapters.

Chapter one, comprising five subchapters, transcends the reign of Michał Korybut. The historic narrative delineates the time of *John II Casimir* (Jan Kazimierz) and Ludwika Maria reign, when the first pro-French party was formed. This newly-formed party was to pave the way for introduction of political reforms which in fact did harm to the privilege of the nobility which was a free (royal) election. The death of Ludwika Maria and the abdication of *John II Casimir* (Jan Kazimierz) created a need to elect a new candidate to throne. The election of 1669 highly surprised those who favored foreign candidates, as the nobility preferred Michał Korybut Wiśniowiecki over the foreigners. The election was opposed by the pro-French camp with Primate of Poland Mikołaj Prażmowski and Crown Hetman and marshal Jan Sobieski. The Malcontents Party, who were favored by Louis XIV of France, aimed to paralyze political plans of the young king and to dethrone him. However, the nobility who stood up for their „own” king was his ally. The chapter makes use of laudas and assemblies' instructions on the basis of which it depicts the Crown assemblies' attitude toward anti-royal opposition. The chapter presents chronological development till 1671.

Chapter two also falls into five subchapters. It depicts the most dramatic events that took place during Michał Korybut Wiśniowiecki's reign, and concerns the dissolution of two subsequent assemblies (sejmiks) summoned in 1672. The situation prevented from taking any defensive actions that would repel Turkish attacks, which finally led to taking over a significant fortress – Kamieniec Podolski, and to signing a treaty in Buczacz that sanctioned the loss of Podolia and Ukraine by the Republic of Poland. The internal conflicts in the Polish-Lithuanian state became even more complicated, for in 1672 they led to establishment of three confederacies, two of which were

pro-royal – in Gołąb and Kobryń; whereas one was anti-royal – in Szczepieszyn. Further actions entailed the confederate gathering in Warsaw called by Michał Korybut, which started its sessions on January 4th, 1673. The sessions made it possible to hold talks with the Malcontent party, which paved the way for its transformation into sejm and reaching a national agreement.

Chapter three splits into four subchapters which discuss reforms postulated by assemblies (sejmiks) and aimed to improve the political system. Presented at the beginning are bills introduced at Crown assemblies by the monarch, and then – the assemblies' reaction to a reformatory agenda proclaimed by the court as well as postulates that issued as effects of a creative reflection by Crown assemblies.

Chapter four deals with monetary issues. It is divided into six subchapters, the first of which presents a reformatory agenda of improving the monetary system issued by the court. The subsequent subchapters illustrate the views of Crown assemblies on the reasons for the monetary crisis, sanctions for people responsible for that situation, and solutions proposed to remove sub-standard coins from circulation.

Two subchapters of chapter five investigate the military issues. The first one presents the assemblies' attitude toward issues of defense as well as awkward questions of funding the army due to areas of voivodeships and lands aroused tensions between the nobility and hetmans, as well as the army itself. The soldiers who did not receive any money would raid and make illegitimate requisition over the civilians' possessions. The second subchapter discusses the issue of fortifications. Their role – including the borderland fortifications located in Podolia and Ukraine which were within the range of direct Turkish attacks – was of crucial importance. This was observed by king Michał Korybut Wiśniowiecki as well as by the assemblies, especially those located in areas prone to Tatars raids.

The author provides an appendix which includes twenty-two attachments (e.g. prices of articles, old weights and measures, prices of luxury items, approximate prices of items, soldiers' pay in 1673, indirect taxes values (szelężny and czopowy), and certain currency exchange rates.

Яцек Каневски

Коронные сеймы в свете внутренних проблем Речи Посполитой во времена правления Михаила Корибута Вишневецкого (1669–1673)

Резюме

В настоящей работе автор исследует позиции коронных сеймов по отношению к внутренним проблемам, которые волновали Речь Посполитую во времена короткого, но вместе с тем драматического правления короля Михаила Корибута Вишневецкого. На это правление откладывала отпечаток разрушительная политика профранцузского течения так называемых малконтентов, политическим намерением которых была запланированная дестронизация монарха и водворение на трон кандидата, указанного Людовиком XIV. Второй проблемой, с которой пришлось столкнуться Михаилу Корибуту, был украинский вопрос, обусловленный борьбой между пропольско настроенным казацким гетманом Михаилом Ханенко и гетманом Петром Дорошенко, стремящимся к отрыву Украины от Речи Посполитой (Дорошенко одновременно признал себя турецкоподанным, с чем были связаны агрессивные намерения Турции, которые в итоге привели к войне и поражению, понесенному Речью Посполитой в 1672 году). Сужение области исследования до территории Короны Королевства Польского было сознательным выбором автора работы, подобно как и рассмотренные аспекты. Монография была разделена на пять глав.

В первой из них, состоящей из пяти частей, историческое повествование выходит за пределы господства Михаила Корибута и показывает время правления короля Яна Казимира и Людовики Марии, когда произошло оформление профранцузского течения, с помощью которого стремились произвести политические реформы в государстве, ударяющие однако в фундамент шляхетских свобод, каким была „свободная элекция” – непосредственное избрание польского короля всеми представителями шляхты. Смерть Людовики Марии и отречение от трона Яна Казимира поставила Речь Посполитую перед необходимостью выбора нового правителя. Элекция 1669 года оказалась полной неожиданностью для течений, поддерживающих кандидатов извне, поскольку выбор шляхты пал на князя Михаила Корибута Вишневецкого. Этот результат полностью не удовлетворял профранцузское течение малконтентов, которому предводительствоваали примас Миколай Пражмовский, а также великий коронный маршал и великий гетман Ян Собеский. Малконтенты, активно поддерживаемые дипломатией Людовика XIV, стремились парализовать политические планы молодого короля и свергнуть его. Король нашел однако союзника в шляхетском сословии, которое в целом высказалось за „своим” монархом. В этой главе на основании постановлений и инструкций сеймов показано отношение коронных сеймов к антикоролевской оппозиции. Применение хронологического критерия было в этом случае продиктовано ритмом политического календаря, учитывающего позицию собирающихся малых сеймов

перед каждым сеймом, созванным королем. Эта глава в хронологическом порядке доходит до 1671 года.

Вторая глава также состоит из пяти частей. В ней представлены наиболее драматические события, которые произошли во время правления Михаила Корибута Вишневецкого. Они были связаны со срывом двух следующих друг за другом сеймов, созванных в 1672 году. Их срыв сделал невозможным какую-либо оборонительную подготовку по отражению турецкой атаки, что в результате привело к взятию ключевой крепости, которой являлся Каменец Подольский, к подписанию Бучачского мирного договора, санкционирующего утрату Речью Посполитой Подолья и Украины. Внутренняя политическая борьба в польско-литовском государстве еще более осложнялась, что привело к созданию в 1672 году трех конфедераций – двух королевских в Голембе и Кобрине, а также антикоролевской в Щебжежине. Дальнейшим этапом этой борьбы был созыв королем Михаилом конфедератского съезда в Варшаве, который открыл свои заседания 4 января 1673 года. В ходе заседаний были начаты переговоры с малоконтентами, результатом чего стало его преобразование в сейм и достижение национального согласия.

Третья глава – подразделенная на четыре части – касается выдвигаемых сеймами предложений реформ, ведущих к улучшению государственного строя. Вначале представлены предложения, направленные в коронные сеймы монархом, а затем – реакция сеймов на реформаторскую программу, выдвинутую двором, а также постулаты, являющиеся эффектом творческих размышлений коронных сеймов.

Четвертая глава посвящена монетарным вопросам. Она состоит из шести частей. В первой из них анализируется реформаторская программа по улучшению денежной политики, подготовленная двором. В следующих частях – на основании проблемного критерия – были описаны взгляды коронных сеймов, касающиеся оценки причин монетарного кризиса, санкций для лиц, ответственных за него, а также предлагаемых решений, которые должны были привести к исчезновению из обихода неполноценной монеты.

В пятой главе работы рассматриваются вопросы армии. Первая из двух частей этой главы связана с позицией сеймов по отношению к проблемам обороны и соотносимых с ними щекотливых вопросов финансирования армии, т.к. имеющиеся задолженности воеводств и земель по выплате денежного довольствия приводили к напряженной ситуации между шляхтой и гетманами, а также самой армией. Вследствие этого неоплаченные солдаты позволяли себе разные выходы и незаконные реквизиции по отношению к мирным гражданам. Вторая часть этой главы касается проблем, связанных с фортификациями. Роль фортификаций, в том числе фортификаций на землях Подолья и Украины, т.е. находящихся в радиусе действия потенциальной турецкой атаки, трудно было переоценить. Значимость проблемы замечал как король Михаил, так и малые сеймы, особенно расположенные на территориях, подвергаемых опасности разбойничьих набегов со стороны татар.

В дополнении работы даются 22 приложения, которые включают, в частности: цены изделий, прежние меры объема и тяжести, цены предметов роскоши, приблизительные цены товаров, ставки денежного довольствия армии в 1673 году, местные суммы видов трактирного налога, а также курсы некоторых монет.

Na okładce zamieszczono wizerunek monety:
Dwudukat [bez daty]. Toruń
Popiersie króla w prawo, w wieńcu laurowym
w otoku: MICHAEL DG REX POLO MDL RVS PR
udostępniony przez:
Paweł Niemczyk
Antykwarjat Numizmatyczny
www.aukcjamonet.pl

Redaktor: Olga Nowak
Projekt okładki: Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny: Małgorzata Pleśniar
Korektor: Marzena Marczyk
Łamanie: Alicja Załęcka

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-168-3
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-169-0
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 49,0. Ark. wyd. 66,5. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 84 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTE.M.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Jacek Kaniewski

Sejmiki koronne

wobec problemów wewnętrznych Rzeczypospolitej
za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego
(1669–1673)

Więcej o książce

CENA 84 ZŁ
(+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-169-0

